

Turističke atrakcije i turistički resursi Ruande

Crnko, Veronika

Undergraduate thesis / Završni rad

2024

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **Polytechnic of Međimurje in Čakovec / Međimursko veleučilište u Čakovcu**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:110:115991>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-11-02**

Repository / Repozitorij:

[Polytechnic of Međimurje in Čakovec Repository -
Polytechnic of Međimurje Undergraduate and
Graduate Theses Repository](#)

MEĐIMURSKO VELEUČILIŠTE U ČAKOVCU
STRUČNI PRIJEDIPLOMSKI STUDIJ MENADŽMENT TURIZMA I
SPORTA

Veronika Crnko, 0313026208

Turističke atrakcije i resursi Ruande

Završni rad

Čakovec, rujan 2024.

MEĐIMURSKO VELEUČILIŠTE U ČAKOVCU
STRUČNI PRIJEDIPLOMSKI STUDIJ MENADŽMENT TURIZMA I
SPORTA

Veronika Crnko, 0313026208

Turistički resursi i atrakcije Ruande

Tourism attractions and resources of Rwanda

Završni rad

Mentor:
Mr.sc. Ivan Hegeduš, v. pred.

Čakovec, rujan 2024.

MEĐIMURSKO VELEUČILIŠTE U ČAKOVCU

PRIJAVA TEME I OBRANE ZAVRŠNOG/DIPLOMSKOG RADA

Stručni prijediplomski studij:

Računarstvo   Održivi razvoj   Menadžment turizma i sporta

Stručni diplomski studij Menadžment turizma i sporta:

Pristupnik: VERONIKA CRNKO, JMBAG: 0313026208
(ime i prezime)

Kolegij: TURIZAM I RAZVOJ
(na kojem se piše rad)

Mentor: mr.sc. Ivan Hegeduš
(ime i prezime, zvanje)

Naslov rada: TURISTI KE ATRAKCIJE I TURISTI KI RESURSI RUANDE

Naslov rada na engleskom jeziku: TOURIST ATTRACTIONS AND TOURIST RECOURCES OF RUANDA

Članovi povjerenstva: 1. NENAD BRESLAUER, predsjednik
(ime i prezime, zvanje)
2. TOMISLAV HUBLIN, član
(ime i prezime, zvanje)
3. mr.sc. Ivan Hegeduš, mentor
(ime i prezime, zvanje)
4. TIBOR RODIGER, zamjenski član
(ime i prezime, zvanje)

Broj zadatka: 2023--MTS-26

Kratki opis zadatka: Ruanda je država koja se nalazi na afri kom kontinentu. Po emu je Ruanda poznata na turisti koj karti svijeta?

Koji su njezini najpoznatiji turisti ki resursi? Kako i na koji na in sa navedena država promovira na turisti koj karti svijeta? Koji je njezin najpoznatiji turisti ki slogan i postoji li kakav suvenir po emu je Ruanda prepoznatljiv?

Ima li navedena zemlja mnogo turisti kih posjetitelja i odakle oni dolaze? Kako i na koji na in privu i više posjetitelja u navedenu državu?

Datum: .2024.

Potpis mentora: Ivan Hegeduš

Predgovor

Tema turističkih resursa i atrakcija Ruande, odabrana je zbog dubokog interesa prema dalekim destinacijama afričkih zemalja, od čega se Ruanda posebno ističe zbog svoje održivosti, sigurnosti te atraktivne prirodne i kulturne baštine kojom se jedna takva površinski mala zemlja, može pohvaliti na globalnom turističkom tržištu. Ovaj rad bavi se ključnim aspektima turističke ponude navedene države, uključujući, osim prirodnih i kulturnih ljepota, napore u održivosti i očuvanju okoliša te zajednice, čime se nastoji pokazati kako Ruanda, unatoč turbulentnoj povijesti, postaje sve privlačnija destinacija za održivi turizam i razvijeni ekoturizam u Africi. Osvrtom na temu, provedeno je primarno istraživanje među ljubiteljima putovanja kako bi se istražila rastuća reputacija Ruande kao sigurne i održive turističke destinacije afričkog kontinenta, ali i osobne percepcije sigurnosti putovanja u afričke države. Nadam se da će ovaj rad doprinijeti razumijevanju važnosti održivosti i sigurnosti u globalnoj turističkoj industriji te pružiti bolji uvid u potencijal Ruande kao vodeće destinacije Afričkog kontinenta.

Ovim putem želim izraziti zahvalnost svim osobama koje su pridonijele nastanku ovog završnog rada. Prije svega, iskreno zahvaljujem svom mentoru i profesoru, Ivanu Hegedušu, na stručnom vodstvu, podršci i savjetima tijekom cijelog radnog i istraživačkog procesa, ali i za inspiraciju koju je usadio u meni prema putovanjima te za produbljeno razumijevanje socijalnih i kulturnih raznolikosti u globaliziranom svijetu. Njegovo vodstvo i iskustvo prema tim temama približili su mi Afriku kao atraktivnu i fascinantnu destinaciju, ukazujući na njezinu bogatu raznolikost i turistički potencijal. Posebno cijenim što me uveo u važnost održivosti kao neizostavne komponente budućeg turizma, s obzirom na rastući negativni utjecaj čovjeka na okoliš i potrebu očuvanja planeta za buduće generacije. Također, zahvaljujem i ostalim profesorima Međimurskog Veleučilišta, ali i svojoj obitelji i prijateljima na njihovoj neizmjerljivoj podršci, strpljenju i razumijevanju tijekom rada. Posebnu zahvalu upućujem svim sudionicima istraživanja koji su svojim uvidima i iskustvima pomogli oblikovati ovaj rad, kao i svim pojedincima koji su na bilo koji način doprinijeli njegovom uspješnom dovršetku.

Popis kratica

UNESCO United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization

IWGIA International Work Group for Indigenous Affairs

ORTPN Rwanda Office of Tourism and National Parks

MAB Man And the Biosphere Programme

RPF Rwandan Patriotic Front

FAR Forces of Rwanda

IUCN International Union for Conservation of Nature

CBET Community-Based Ecotourism

RDB Rwanda Development Board

UN United Nations

UNTWO United Nations World Tourism Organization

WTTC World Travel and Tourism Council

Sažetak

Ovim radom nastoje se predstaviti turistički resursi i atrakcije Republike Ruande, čiji se razvoj temelji na principima održivosti i ekoturizma. Kroz rad se uspoređuje dostupna literatura sa dokumentom turističke politike i njegovim utjecajem na turizam Ruande u današnjici, koji je doživio ubrzani rast zahvaljujući naporima institucija za turizam, vlade te međunarodnih nevladinih organizacija. Ujedno, analizira se zarada od turizma te atraktivnosti pojedinih lokaliteta koje Republika Ruanda nudi kao turistička država: od prirodnih atrakcija do onih koje je stvorio čovjek. Nadodaje se i važnost kulturnom turizmu i društvenim resursima u sklopu očuvanja kulturne baštine, običaja i tradicija, koji kao takvi pružaju turistima autentična iskustva i doživljaje tokom njihove posjete.

Ruanda je država prilično male površine u odnosu na ostale države afričkog kontinenta, no unutar svog teritorija nudi četvero nacionalna parka, pet vulkana, dvadeset i tri jezera, brojne rijeke, uključujući one koje tvore izvor najduže rijeke na svijetu, Nil. Više od 40% teritorija Ruande strogo je zaštićeno, što potiče očuvanje bioverziteta, posebice ugroženih i endemskih vrsta koje nastanjuju navedena područja, gdje se od životinja ističu gorile, koje su ujedno i jedinstveni turistički proizvod i atrakcija navedene države, ali i regije. S obzirom na geografski smještaj, Ruanda se nalazi 12000 kilometara južno od ekvatora, 1400 kilometara zračne linije zapadno od Indijskog oceana i 2000 kilometara istočno od Atlantskog oceana, što je smještava u srce, odnosno, samo središte Afrike. Država se nalazi u području pružanja geografske regije Albertine Rift, koju asocira raznolika flora i fauna, čiji utjecaj stvara povoljne uvjete za razvoj ekoturizma, specifičnog oblika turizma, utemeljenog na prirodnim resursima. Ekoturizam uz svoj razvoj, potiče izgradnju smještajnih objekata koji su ekološki prihvatljivi, sklapaju se s okolinom, koriste obnovljive izvore energije s manjim negativnim utjecajem na okoliš i zajednicu te kao takvi postaju zasebna turistička atrakcija. Ruanda je uspješno iskoristila svoje potencijale kroz povijest, prirodnu i kulturnu baštinu, u izgradnji i predstavljanju specifičnih ekoturističkih smještaja i daljnjem razvoju ekoturizma u zemlji.

Ključne riječi: turistički resursi, turističke atrakcije, Ruanda, UNESCO, ekoturizam, ekoturistički smještaji

Abstract

This paper aims to present the tourism resources and attractions of the Republic of Rwanda, whose development is based on the principles of sustainability and ecotourism. Throughout this paper, the available literature is compared with tourism policy document and its impact on Rwanda's tourism industry today, which has experienced rapid growth thanks to the efforts of tourism institutions, the government, and international non-governmental organizations. Additionally, the analysis is made of the revenue from tourism and the attractiveness of various sites that Rwanda offers as tourist destination: from natural attractions to those created by humans. The importance of cultural tourism and social resources is also emphasized of preserving cultural heritage, customs, and traditions, which provide tourists with authentic experiences during their visit. Rwanda is a relatively small country compared to other African nations, but within its borders, it offers four national parks, five volcanoes, twenty-three lakes, and numerous rivers, including those that form the source of the world's longest river, the Nile. More than 40% of Rwanda's territory is strictly protected, fostering the preservation of biodiversity, especially endangered and endemic species that inhabit these areas. Among the animals, the gorillas stand out, being both a unique tourist product and an attraction of the country and the region. Geographically, Rwanda is located 12,000 kilometers south of the equator, 1400 kilometers west of the Indian Ocean, and 2000 kilometers east of the Atlantic Ocean, positioning it in the heart of Africa. The country also lies within the Albertine Rift, a geographical region characterized by diverse flora and fauna, which creates favorable conditions for the development of ecotourism, a specific form of tourism, based on natural resources. Ecotourism, in turn, encourages the construction of environmentally friendly accommodations that blend into the environment and community, thus becoming a distinct tourism attraction. Rwanda has successfully utilized its potential through its rich history, and natural and cultural heritage, in building and promoting specific ecotourism accommodations and further developing ecotourism in the country.

Keywords: *tourism resources, tourist attractions, Rwanda, UNESCO, ecotourism, ecotourism accommodations*

SADRŽAJ

1. UVOD	1
2. TURISTIČKI RESURSI RUANDE	3
2.1. Prirodni (biotropni resursi).....	4
2.1.1. <i>Razvoj i implementacija prirodnih resursa Ruande</i>	5
2.2. Društveni (antropogeni) resursi	7
2.2.1. <i>Razvoj i implantacija društvenih resursa Ruande</i>	8
3. TURISTIČKA ATRAKCIJA	12
3.1. Prirodne atrakcije Ruande	13
4. TURISTIČKI RESURSI I ATRAKCIJE RUANDE POD ZAŠTITOM UNESCO-A. 18	
4.2. UNESCO popis svjetske baštine Ruande.....	18
4.1.1. <i>Nacionalni park Nyungwe</i>	19
4.1.2. <i>Spomen područja genocida</i>	20
4.2. MAB – rezervati biosfere Ruande.....	22
4.2.1. <i>Krajobraz Gishwati Mukura</i>	22
4.2.2. <i>Rezervat biosfere Volcans</i>	23
5. EKOLOGIJA I EKOTURIZAM	25
5.1. Razvoj ekoturizma u Ruandi	26
5.2. Ekoturistički smještaji Ruande.....	28
6. ISTRAŽIVANJE PERCEPCIJA SIGURNOSTI PUTOVANJA U AFRIČKE ZEMLJE	31
6.2. Metodologija istraživanja.....	31
6.3. Karakteristike uzorka	33
6.4. Rezultati istraživanja	34
6.5. Rasprava sukladno rezultatima provedenog istraživanja	49
7. ZAKLJUČAK	50
8. LITERATURA	52
POPIS ILUSTRACIJA I PRILOGA	55

1. UVOD

Posljednjih godina, turistički trendovi putovanja pokazuju sve veći interes za udaljene i relativno neistražene destinacije, pri čemu su zemlje afričkog kontinenta postale posebno privlačne. „Turističko putovanje traje dulje od 24 sata i kraće od 365 dana, a razlog putovanja nije vezan uz obavljanje plaćene djelatnosti, dok ključne sastavnice takvog putovanja uključuju prijevoz, boravak i aktivnosti turista od trenutka polaska do trenutka povratka s putovanja“ (Čorak, Mikačić, Trenzer i Kožić 2014, str.14-15). Afričke destinacije se sve češće smatraju atraktivnima zbog svoje autentičnosti, bogate prirodne i kulturne raznolikosti te jedinstvenih iskustava koja nisu dostupna u konkurentnim turističkim odredištima. Afrika se stoga, profilira kao ključna regija u globalnoj turističkoj ponudi, nudeći putnicima priliku da istraže egzotične pejzaže, divlje životinjske vrste i lokalne zajednice koje su još uvijek nedovoljno eksponirane na međunarodnoj turističkoj sceni.

Jedna od država koja se posebno izdvaja u ovom kontekstu je Republika Ruanda, koja zahvaljujući razvoju turističke industrije doživljava značajan gospodarski napredak. Ruanda, s bogatom prirodnom baštinom i jedinstvenim ekosustavima, uspješno koristi turizam kao ključni pokretač gospodarskog rasta, stvarajući nova radna mjesta za lokalno stanovništvo i potičući razvoj infrastrukturnih projekata. Turistički sektor postaje vitalna komponenta u jačanju njezine ekonomije, dok se istovremeno promiče održivi razvoj i očuvanje resursa koje država nudi. Alfirević, Pavičić, Vujnović i Vlašić (2014:79) „navode kako održivi razvoj podrazumijeva obavljanje i razvoj gospodarske djelatnosti uz očuvanje prirodnog okoliša i osiguranje uvjeta za život budućih naraštaja u njemu, uz istodobno postizanje ciljeva ekonomske učinkovitosti i socijalne pravde“. Usko vezan pojam uz održivi razvoj, u kontekstu turizma, ističe se održivi turizam, ponajviše na primjeru Republike Ruande. Valčić (2018) implicira da je održivi turizam razvijen zbog promjena globalnih turističkih trendova i različitih iskustava koje traže turisti na tržištu potražnje. “Kao što ga se promovira kao pokretača razvoja i način zaštite prirode, doživljava ga se kao atraktivan način odmora bez uzrokovanja ekološke štete“ (Valčić 2018, str.47). Sukladno tome, predmet istraživanja ovog rada jesu turistički resursi i atrakcije Ruande. Prema Adekunle (2007), Ruanda je država središnje Afrike, smještena u regiji Velikih jezera, gdje graniči s Ugandom na sjeveru, Burundijem na jugu, Tanzanijom na istoku te Demokratskom Republikom Kongo na zapadu. Glavni grad države i glavno gospodarsko-političko središte je grad Kigali, grad koji je

proglašen najčišćim gradom Afrike. U tom smislu, Kigali se može pohvaliti organizacijom *Umuganda*, mjesečnim danom zajedničkog rada gdje građani Ruande zajedno čiste svoje susjedstvo, sade stabla i održavaju javne prostore. Turistička politika Ruande provela je takav program u svrhu očuvanja održivosti i sigurnosti zemlje, gdje je sudjelovanje u tom projektu obavezno, a izostanak može rezultirati novčanom kaznom, što dodatno potiče građane na razvoj svijesti o važnosti očuvanja okoliša zajednice u kojoj žive (<https://www.allaboutrwanda.com/umuganda.html>, pristup: 02.04.2024.).

Rad je strukturno podijeljen u tri dijela. U prvom dijelu rada prikazan je teorijski pregled relevantne literature s ciljem detaljnije analize turističkih resursa i atrakcija Republike Ruande, pri čemu se posebna pažnja posvećuje njenoj prirodnoj i kulturnoj baštini te lokalitetima uvrštenima na UNESCO liste svjetske baštine i strogo zaštićenih područja. Osim toga, naglašava se važnost održivosti i razvoja ekoturizma kao potencijalne alternative masovnom turizmu, što doprinosi gospodarskom razvoju zemlje, pri čemu turistički sektor zauzima prioritetno mjesto. Drugi dio rada posvećen je primarnom istraživanju koje ispituje razinu svijesti turista o Republici Ruandi, s posebnim osvrtom na percepciju sigurnosti putovanja, što se često prepoznaje kao jedan od ključnih izazova koji odvraća turiste od odabira afričkih destinacija. Problematika je pretpostavka modernih turista da gospodarski nerazvijene zemlje Afrike često povezuju s visokim stupnjem siromaštva i kriminala, što stvara negativan stav i neponovljivu atmosferu za putovanje u takve destinacije. S obzirom na to da je Ruanda druga zemlja po gospodarskom razvoju u Africi te prva po čistoći, s izuzetno niskom stopom kriminala od 25%, koja gotovo jednači sa stopom kriminala u Republici Hrvatskoj, potpomognuta snažnim jedinstvom i jednakostima među stanovništvom, može se pozicionirati kao sigurna i održiva turistička destinacija koja nudi raznovrsne proizvode i usluge, prilagođene različitim ukusima, željama i mogućnostima individualnih turista. U zadnjem dijelu rada analiziraju se rezultati provedenog istraživanja od strane autora, kao i zaključak turističkih potencijala i daljnjeg razvoja turističke industrije u Ruandi.

2. TURISTIČKI RESURSI RUANDE

Republika Ruanda se posljednjih 10-tak godina iskazuje kao srednjeafrička država koja sa svojih 26 338 km² površine, nudi i kontinuirano razvija obilje turističke ponude od početka 21.stoljeća. Završetkom Covid pandemije, Vlada Republike Ruande u suradnji sa državnom turističkom zajednicom, uvidjela je potencijal za poticanje dinamičnog gospodarskog rasta od strane ponovne turističke koristi, kada je turizam identificiran kao prioritetni sektor za postizanje razvojnih ciljeva Republike Ruande, postavljenih u viziji za razvoj 2020.godine (https://climatechange.gov.rw/fileadmin/user_upload/Documents/Report/RwandaVision2020.pdf, pristup:03.07.2024.). Dodatno, vizija ministarstva trgovine i industrije naglašava još početkom 2009.godine, da kroz dobro vođen marketing, razvoj i javno-privatna partnerstva, Ruanda će se etablirati kao vodeća destinacija za divlji svijet i eko-turizam u ovom dijelu Afrike, s visokokvalitetnim, raznolikim turističkim proizvodom koji daje sve veći doprinos ukupnom društveno-ekonomskom razvoju države. Zaseban dokument od strane iste institucije, naglašava potrebu razvoja drugih pokretača rasta i transformacija gospodarstva, fokusirajući se na poticanje razvoja turizma kroz detaljno određene misije, vizije i ciljeve (https://www.minicom.gov.rw/fileadmin/user_upload/Minicom/Publications/Policies/Tourism_Policy_Cleaned_.pdf, pristup:03.05.2024.).

Prema Kingu (2006), Ruanda se za mnoge ljude povezuje sa epizodama masovnog ubojstva koja su se dešavala sredinom 1990.-tih godina. Međutim, tijekom protekla dva desetljeća, narod Ruande postigao je golemi napredak u obnovi svoje razorene države. Herojstvo ljudi u kombinaciji sa bogatstvom kulture i prirodnih resursa zemlje, dali su im obilje radnih materijala za daljnji gospodarski razvoj zemlje. Osvrtom na turizam, trenutačne turističke statistike prikazuju prihode Ruande od turizma, koji su iznosili 247 milijuna američkih dolara tijekom prve polovice 2023. godine, što odražava značajan porast od visokih 56% u usporedbi sa 158 milijuna američkih dolara prijavljenih u istom razdoblju prethodne godine, dajući potencijal turizmu temeljenom na prirodi i njezinim raspoloživim resursima (<https://www.statistics.gov.rw/statistical-publications/subject/tourism-and-transport>, pristup: 08.07.2024.). Bilen (2006) pojam turističkih resursa implicira kao „antropogena bogatstva, maritimne osobine mora i priobalja te specifičnosti glazbe, plesova i običaja stanovništva,“ naglašavajući tezu da većina stručnjaka i znanstvenika klasificira resurse prema njihovom nastanku u dvije skupine: prirodni (biotropni) resursi te društvene (antropogeni ili atropični) resurse. Prirodni resursi čine osnovu održivog turizma, a društveni resursi čine osnovu kulturnog turizma, što su oblici turizma intenzivno razvijeni u Republici Ruandi. Prema

Valčić (2018), održivi ili alternativni turizam se preklapa s kulturnim turizmom u odnosu na njihova osnovna načela, s obzirom da oba tipa turizma promiču odgovorno ponašanje prema okolišu, kulturi i lokalnim zajednicama. U suštini, oba koncepta dijele cilj smanjenja negativnih učinaka turizma i poticanja pozitivnih doprinosa za lokalnu ekonomiju, prirodnu okolinu i društvo.

Iako je Ruanda jedna od najmanjih država Afričkog kontinenta, ujedno je druga najgušće naseljena, odmah nakon Mauricijusa. U usporedbi s gustoćom naseljenosti od 445 ljudi na km² i rasprostranjenosti marginaliziranih etničkih skupina od kojih prednjače Hutu, Tutsi i Twi, Ruanda turistima osim prirodnih resursa, nudi i društvene resurse koji iskazuju raznolikost u tradiciji, običajima, jezicima i sveobuhvatnoj kulturi (<https://www.gov.rw/about>, pristup: 02.04.2024.). Ipak, sukladno Međunarodnoj radnoj skupini za domorodačka pitanja (skraćeno: *IWGIA*), važno je istaknuti odluku Vlade Republike Ruande za službeno priznanje samo jednog nacionalnog identiteta, Ruandskog, bez naglaska na raznolikosti u etničkim skupinama, što je dio politike koja nastoji promicati jedinstvo i pomirenje nakon ranije spomenutih genocida (<https://www.iwgia.org/en/rwanda.html>, pristup: 03.05.2024.).

2.1. Prirodni (biotropni resursi)

Prirodni turistički resursi su rezultati prirodnih procesa te kao takvi predstavljaju osnovu za razvoj različitih, specifičnih oblika turizma. Ovi resursi često čine ključnu komponentu turističkih destinacija jer pružaju autentična iskustva vezana uz prirodu. Prirodni turistički resursi objedinjuju prirodne pejzaže, klimu, vodene resurse, biljni i životinjski svijet, geomorfološke oblike i sva ostala prirodna bogatstva koja privlače turiste (Bilen, 2006). „U turističke resurse ubrajaju se sve materijalne i nematerijalne vrijednosti koje utječu na povećanje posjećenosti nekog prostora i time pridonose njegovu turističkom razvoju“ (Čorak, Mikačić, Trenzer i Kožić 2014, str.22).

Ujedno, Bilen (2006) prirodne resurse klasificira prema njihovom nastanku u navedene skupine:

- Geomorfološki resursi (planine, planinski lanci, vulkani, klisure, kanjoni, pećine, špilje, polja u kršu, krški oblici)
- Klimatski resursi (ekvatorijalna klima, tropska klima, umjereno tople klime, umjereno svježije klime, planinski tip klime, hladna te poralna klima)

- Hidrogeografski (oceani, mora, jezera, rijeke, podzemne vode, termalne vode, gejziri)
- Biogeografski (flora i fauna)
- Pejzažni (planinski pejzaži, nizinski ili pejzaži relativno niskog reljefa, primorski pejzaži)

2.1.1. Razvoj i implementacija prirodnih resursa Ruande

King (2006) je nazvao Ruandu zemljom „prirodnih čuda.“ Nasuprot krajoliku valovitih krajolika navedene države, rezultat je hladnija, blaga klima sa dvije kišne sezone, koja je ugodna za državu neposredne blizine ekvatora. Klima je jedan od važnih činitelja razvoja turizma, a brojna istraživanja pokazuju kako turisti daju visoku prednost destinacijama s povoljnim klimatskim uvjetima, koji su ujedno i jedan od ključnih čimbenika na ljestvici važnosti za donošenje odluke o odabiru destinacije. Prema Grdić i Perić (2017:57) „zbog klime i klimatskih promjena neke od najljepših turističkih destinacija mogle bi izgubiti svoju atraktivnost, a neke druge destinacije mogle bi se uspješno pozicionirati na svjetskom turističkom tržištu“. Stoga, polazni je razlog potreba da se posveti iznimna pažnja izučavanju međuodnosa klime i turizma, koji Ruanda uspješno postiže uz pomoć održivog upravljanja turističkim resursima.

Nadalje, Adekunle (2007) navodi važnost visoke nadmorske visine u dominaciji umjerenohladnije klime, u odnosu na geografski smještaj tek 2 stupnjeva ispod ekvatora, naglašavajući dvije kišne sezone u kojima sjeverna i zapadna područja Ruande primaju više oborina nego istočno dio, dok je jugoistočni dio pretežito pustinjski, zbog čega godišnja količina padalina u zemlji prosječno iznosi 76,2 centimetra. Dominacija planinskog krajolika značajnijim dijelom teritorija zemlje, potaknula je turističku zajednicu države Ruanda za razvoj turističkog slogana „Zemlja tisuću brda“ (engl. *Land of thousand hills*) (<https://visitrwanda.com/>, pristup: 02.04.2024.). Uz to, Adekunle (2007) navodi kako su oni prvi, rani Europski turisti, koji su posvjedočili prirodnu ljepotu navedene države, opisivali Ruandu na razne načine, dodavajući komentare kao što su: „zemlja gotovo idealne ljepote“ te „Afrička Švicarska“ ili „biser Afrike“.

Slika br.1. – Geografski smještaj Republike Ruande i prikaz nacionalnih parkova

Izvor: Mazimhaka, J. (2007): *Diversifying Rwanda's Tourism Industry: A Role for Domestic Tourism*, Str. 493, Preuzeto s: <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/03768350701445590>

Plumptre i suradnici (2011) ukazuju na važnost geografske regije Albertine Rift, poznate i kao Velika rasjedna dolina (engl. *The Great Rift Valley*) koja iako se proteže kroz 30 kilometara sjeverno od jezera Albert na granici Ugande i Demokratske Republike Kongo prema južnom dijelu jezera Tanganjika u Zambiji, područje je s najvećom raznolikošću kralježnjaka kontinentalnog dijela Afričkog kontinenta, koji unutar teritorija Ruande sadrži treći po visini vrh u Africi, Rwanzori masiv te aktivni vulkan u nacionalnom parku Virunga, specifičan zbog nastanjenosti gorila.

Turistička zajednica Ruande praćenje gorila naziva i odgovornim turizmom, s obzirom da su susreti s gorilama pažljivo vođeni uz stručne vodiče i tragače koji uz iznimno visoku stopu sigurnosti i dostupnosti, vode manje ture turista niz bambusom prekrivene padine kako bi proveli vrijeme koje ulijeva strahopoštovanje samo nekoliko metara od najvećih živućih primata. Gorile su rasprostranjene unutar teritorija ekvatorijalne afričke prašume. U Ruandi, turistička usluga praćenja gorila nudi se organizirano unutar Nacionalnog parka Virunga u kojem živi prosječno tisuću gorila. Ista se usluga nudi u mirnijem, nacionalnom parku Vulkanu (engl. *Volcanoes ili Volcans*), u kojem živi tek petnaestak skupina gorila koje su se potpuno prilagodile prisutnosti ljudi i vanjskim uvjetima, uz nekolicinu njih koje tragači i vodiči smatraju divljima, ali su udaljene od turističkih tura i koriste isključivo u svrhe znanstvenih istraživanja i promatranja. Rasprostranjenost gorila se zahvaljujući naporima

Vlade, zajednica i nevladinih organizacija postupno povećava, a njihova su staništa strogo zaštićeni prostori. Osim toga, gorile se kontinuirano nadziru i štite, a svaka grupa gorila dolazi u kontakt s turistima najviše jedan sat dnevno (<https://visitrwanda.com/interests/gorilla-tracking/>, pristup: 07.07.2024.).

Prvih godina razvoja turizma u navedenoj državi, ovisnost turističkog proizvoda temeljila se upravo na promatranju gorila kao ključnom izvoru prihoda, od čega je dolazilo više od 90% zarade u turističkoj industriji, a od toga se 10% zarade usmjerava prema lokalnim zajednicama za izgradnju odgojno-obrazovnih i zdravstvenih ustanova te infrastrukturu (https://www.minicom.gov.rw/fileadmin/user_upload/Minicom/Publications/Policies/Tourism_Policy_Cleaned_.pdf, pristup:03.05.2024.). Osim toga, postoji fond za kompenzaciju lokalnih poljoprivrednika koji osigurava štete usjeva napravljene od strane gorila, čime se omogućava miran suživot lokalnog stanovništva i gorila. Na taj način Vlada Republike Ruande upućuje na društveno odgovorno poslovanje i održivi turizam (<https://www.pih.org/article/how-pih-supporting-farmers-rural-rwanda>, pristup: 07.07.2024.).

Dodatno, shvaćajući važnost ovog znakovitog turističkog proizvoda, Ministarstvo trgovine i industrije Republike Ruande nastoji uložiti više truda u diverzifikaciju industrije turizma i uključiti širi raspon drugih visokokvalitetnih alternativa koji se također temelje na flori i fauni, ali i na modernijim oblicima turizma; zelenom turizmu te agroturizmu. Izražena je problematika u kojoj korisnici turističkog tržišta gledaju na Ruandu kao dodatak istočnoafričkim safari turama i u prosjeku prenoće tek četiri dana unutar spomenute države, dok prioritetni resursi Ruande mogu biti, te se cilja da budu, više od gorila (https://www.minicom.gov.rw/fileadmin/user_upload/Minicom/Publications/Policies/Tourism_Policy_Cleaned_.pdf, pristup: 03.07.2024.)

2.2. Društveni (antropogeni) resursi

Pojam društvenih resursa obuhvaća kulturno-povijesno naslijeđe, spomenike, tradiciju, običaje, manifestacije, muzeje, umjetnička djela, te sve ostale elemente koji su rezultat ljudskih aktivnosti i kao takvi, doprinose turističkoj atraktivnosti određene destinacije. Ovi resursi igraju ključnu ulogu u oblikovanju kulturnog turizma i u ponudi specifičnih doživljaja vezanih uz lokalnu kulturu i povijest destinacije (Bilen, 2006).

Dodatno, Bilen (2006) klasificira društvene resurse u navedene skupine:

- Kulturnopovjesni (sačuvani ostaci prošlih civilizacija i njihova tehnološka dostignuća, spomenici, urbanističke cjeline, umjetnička ostvarenja)
- Etnosocijalni (materijalna i duhovna kultura jednog naroda: narodne igre, pjesme, običaji, narodne nošnje, rukotvorine, kulinarske vještine, mentalitet)
- Umjetnički (muzeji, galerije, gliptoteke, zbirke, knjižnice, spomenici iz povijesnog i kulturnog razvoja; dostignuća u arhitekturi, likovnoj, glazbenoj i kazališnoj umjetnosti)
- Manifestacijski (ustanove koje organiziraju obrazovne i obrazovno-rekreacijske aktivnosti ili manifestacije)
- Ambijentalni (manje ili veće prostorne cjeline koje je stvorio čovjek svojim radom i umijećem – zračne luke, morske luke, hidroelektrane, trgovi, bundevari i drugi urbani prostori)

2.2.1. Razvoj i implantacija društvenih resursa Ruande

S obzirom na dominaciju prirodnih resursa, Ruanda iz zraka izgleda kao zeleni pejzaž koji ukazuje na plantaže čaja, kave i banane, što se nadovezuje uz činjenicu da u ovoj većinski ruralnoj zemlji, svakih devet od deset stanovnika navedene države se bavi poljoprivredom. Osim glavnog grada Kigalija i ostalih pojedinih gospodarsko-političkih urbanih cjelina, Ruanda gotovo da nema većih gradova u odnosu na ruralna naselja. Osim toga, kuće su lagano grupirane na obiteljske skupine, obično usredotočene na jedno brdo i izolirane od prvih susjeda. Prebivalište jedne obitelji, dodatno je ograđeno prostorom od živice ili palisade živih biljaka, dok se kuće grade od dostupnih materijala koji su stanovnicima nadohvat ruke, što su najčešće blato, slama i kamen (King, 2006).

Uz to, Adekunle (2007) dodaje kako su se na slobodnim parcelama oko koliba, sadile i uzgajale kulture poput kukuruza, graha i sirka, čija kvaliteta i količina je iskazivala imućnost i imidž pred ostalima. Ovakav oblik tradicionalne arhitekture prednjači ruralnim područjima, u čemu je vlada Republike Ruande prepoznala turističku korist, predstavivši naselja u obliku etno naselja u kojima se danas, ujedno i organiziraju turističke ture i posjete. Od nekadašnjih drevnih kraljevstva pa do modernog doba, stanovništvo svoju kulturu iskazuje u obliku kreativnosti koja se slavi, bilo kroz autohtone plesove, umjetnička djela ili jedinstvenu

arhitekturu ruralnih naselja kojima je dodijeljen status kulturnih sela, od kojih se ističe kulturno selo Nyanza (<https://visitrwanda.com/tourism/>, pristup: 02.04.2024.).

Kulturni turizam Ruande još uvijek ne nadmašuje turizam utemeljenim na prirodnim resursima, ali se kontinuirano razvija, pri čemu se unutar turističke politike detaljno razmatraju njegova valorizacija i klasifikacija. Po Cross i McKercher (2012), kulturni je turizam jedan od najstarijih selektivnih oblika turizma, a definirali su ga sukladno definicija UNESCO-a: „Kretanje osoba do kulturnih atrakcija u gradovima, u zemljama koje nisu u njihovom uobičajenom mjestu stanovanja, s namjerom prikupljanja novih informacija i iskustva, čime zadovoljavaju svoje kulturne potrebe, što podrazumijeva sva kretanja osoba u specifične kulturne atrakcije kao što su mjesta baštine, umjetničke i kulturne manifestacije, umjetnosti i drame u mjestima izvan zemlje prebivališta“. Dodatno, Valčić (2018) je kulturni turizam ukratko definirala kao središnji motiv potreba za novim kulturnim doživljajima i edukacijama. Na primjeru Ruande, Mazimhaka (2007) stoji iza teze da u svrhu stvaranja kulturnog turizma i poticanje Ruandana na sudjelovanje, vladine i nevladine organizacije rade na projektima edukacija stanovništva o prednostima i važnostima turizma i financijskim koristima koje stanovništvo ima od navedenog, naglašavajući siromaštvo ruralnih područja. Vlada Republike Ruande u sklopu partnerstva sa svjetskim turističkim korporacijama te marketinškim agencijama, ističe važnost ulaganja u sektor kulturne baštine koju prema njima, svijet mora vidjeti (<https://www.gov.rw/>, pristup:02.04.2024.).

Kulture Ruande iskazuje se i u njihovim zanatima koji se stoljećima njeguju kroz tradiciju i običaje. Neke od posebnosti obrtništva Republike Ruande su (Briggs, 2023):

- Pletarstvo – fokusirano na košare, prostirke, lonce i zdjele koji su izrađeni u raznim bojama i tradicionalnim uzorcima. Tkanje od prirodnih resursa kao što su slama, ruandski je specijalitet koji ujedno čine i jedinstvene suvenire.
- Lončarstvo – odnosi se na kreiranje zdjela, šalica, vaza i druge keramike, ručnim tradicionalnim postupcima od gline.
- Imigongo slike – jedinstvena ruandska umjetnička djela izrađena od osušene kravlje balege, a razlikuju se po svojim upečatljivim geometrijskim uzorcima i žarkim šarenim bojama.

Slika br. 2 – Imigongo umjetnička djela

Izvor: Briggs, P. (2023): *Rwanda – with gorilla tracking in DRC*, No2, Bradt Travels Guide

Limired, Str. 47, Preuzeto s:

https://books.google.hr/books/about/Rwanda.html?id=nNzoEAAAQBAJ&redir_esc=y

U prehranbenim navikama Ruande, zabilježene su varijacije s obzirom na utjecaje belgijskog kolonijalizma i ostalih vanjskih čimbenika koji su ostavili duboki utisak na ruandsku gastronomiju. Prema Adekunle (2007), u substitencijalnom gospodarstvu stanovnici Ruande uglavnom su uzgajali i konzumirali osnovne prehrambene kulture kao što su banane, grah, grašak, proso, kukuruz, ali i voće specifično za tropske krajeve, poput manga, avokada i papaje. Nadalje, Adekunle smatra kako su krumpir uveli njemački i belgijski misionari, a ubrzo je postao važan dio ruandske kuhinje koji se jeo svjež, kuhan ili sušen. S obzirom na meso, u urbanim sredinama uvelike se konzumirala govedina i piletina, uz područje blizu rijeka ribe, dok su stanovnici ruralnih područja iskusili brojne zdravstvene probleme, ponajviše zbog nedostatka proteina, u odnosu na činjenicu da se njihova prehrana temeljila na biljkama i poljoprivredi, a osim toga, stoka se smatrala znakom bogatstva i statusa te se rijetko koristila u prehrani. Povijest prehranbenih navika ruandskih stanovnika, značajno je oblikovala suvremenu gastronomsku ponudu za današnje turiste.

Među autohtonim ruandskim specijalitetima posebno se ističu:

- Umutsima – jelo od kukuruzne tjestenine
- Isombe – listovi manioke
- Mizuzu – prženi trputac

Nužno je istaknuti i Afričku komisiju za ljudska prava i prava autohtonih naroda, zajednicu koja ispituje koncepte domorodačkih naroda i zajednica Afričkog kontinenta te razmatra odgovarajuće preporuke za zaštitu i praćenje prava autohtonih zajednica, u čijem se planu nalazi i Republika Ruanda kao država raznolikih etničkih skupina. Sukladno Afričkoj povelji o ljudskim pravima i pravima autohtonih naroda te dobrobiti zajednica, navedena komisija potiče prava na jednakost, dostojanstvo, zaštitu od dominacije, i najbitnije; promicanje kulturnog razvoja i identiteta uz očuvanje kulturne baštine, tradicija, običaja i jezika, na čemu se temelje društveni resursi pojedinih naroda (https://www.iwgia.org/images/publications/0474_randa_2-engelsk.pdf, pristup:03.05.2024.).

3. TURISTIČKA ATRAKCIJA

Prema Čorak, Mikačić, Trenzer i Kožić (2014), osnovu razvoja turističkih atrakcija čine turistički resursi, zbog kojih turisti dolaze u određenu destinaciju pa su one jedan od važnih činitelja za razvoj same destinacije i turizma unutar nje. Kušen (2002:37) definira „turističke atrakcije kao turističke resurse koji posjeduju visoku razinu privlačnosti radi kojih posjetitelji putuju u destinaciju u kojoj se atrakcija nalazi, a pritom razlikuje realne i potencijalne turističke atrakcije koje su sastavni dio temeljnih turističkih resursa, a razlika među njima temelji se na valorizaciji i prethodnim osiguranjem njihove dostupnosti“. Nadalje, Kušen također navodi da su sve turističke atrakcije prostorno obilježene, bez obzira na to jesu li same dio prostora ili je njihova pojavnost strogo, prostorno određena.

Prema vrsti, turističke se atrakcije mogu podijeliti na (Čavlek, Bartoluci, Prebežabec i suradnici, 2011: 393):

1. Prirodne atrakcije:

- Klima
- Planine
- Rijeke
- Jezera
- Flora i fauna
- Pejzaž
- Rezervati životinja i dr.

2. Društvene atrakcije

- Kulturno-povijesna baština
- Etno-socijalne atrakcije
- Umjetničke atrakcije
- Tematski parkovi
- Zabavni parkovi
- Kazališta
- Manifestacije i sl.

Općim riječima, turističke atrakcije su mjesta ili znamenitosti koje privlače turiste u svrhu ispunjenja njihovih turističkih potreba i motiva za dolaskom u određenu destinaciju.

3.1. Prirodne atrakcije Ruande

Sukladno Turističkoj politici Ruande, turizam Ruande fokusiran je na internacionalno i regionalno turističko tržište, bez spomena domaćih turista. Mazimhaka (2007) naglašava orijentaciju turizma Republike Ruande na inozemni turizam, s obzirom da građani Ruande nisu mogli iskusiti iste turističke atrakcije zbog nedostatka turističke kulture, nedovoljnih informacija i financijskih ograničenja. Ona također implicira na važnost turističke industrije Ruande koja se poklapa s naporima za zaštitu i očuvanje te se prvenstveno temelji na biotropnim bogatstvima zemlje. Ujedno tvrdi, kako se većina prirodnih atrakcija nalazi unutar ranije spomenutih nacionalnih parkova Gishwati Mukuru i Volcanoes, a dodaje i značaj nacionalnom parku Nyungwe, upisanom na UNESCO popis svjetske baštine, kao i nacionalnom parku Akagera. Nacionalni park Akagera definiran je kao „arhetipski krajolik afričke savane“, koji je regija relativno tople klime u odnosu na ostatak zemlje, ispresijecana otvorenim travnjacima. Godine 1990., ova četvero nacionalna parka potpala su pod upravljanje Ruandskog Ureda za turizam i nacionalne parkove, (*skraćeno: ORTPN*) kao vlasništva za očuvanje i razvoj. Povijesno gledano pa sve do suvremenog doba, navedeni su parkovi također bila glavna turistička odredišta u zemlji.

Osim četvero nacionalna parka, Ruanda je država bogata vodenim resursima i zalihama podzemnih voda. Njenim teritorijem prolazi i nekoliko značajnih rijeka, koja se uglavnom ulijevaju u porječje najveće rijeke na svijetu, Nil, a ujedno i druge najveće rijeke Afrike, Kongo. Briggs (2023) ističe neke od najvažnijih i površinom većih Ruandskih rijeka, specifične zbog svoje hidroenergetske i ekološke važnosti, poljoprivredu te opskrbu vodom, u što ubraja sljedeće:

- Nyabarongo – najduža rijeka Ruande, koja izvire u zapadnim dijelovima Ruande te teče prema istoku države, koja zbog geografskog pružanja vodenog toka, igra ključnu ulogu u hidrološkom sistemu zemlje. Osim toga, rijeka većinskim teritorijom teče kroz močvarna područja, a pojedini dijelovi rijeke dostupni su za takozvani „*kanu safari*“, što turistima pruža priliku za istraživanje lokalne flore i faune.
- Akagera – Tvorí državnu granice Ruande i Tanzanije. Akagera je dio većeg riječnog sistema koji se povezuje uz jezero Viktorija u Tanzaniji i rijeku Nil, a ujedno prolazi kroz istoimeni nacionalni park, gdje se turistima nude organizirane vožnje brodovima radi promatranja ptica, krokodila, nilskih konja i ostalih životinja. Osim toga, uz rijeku

Akagera, aktivno je razvijen i lovno-ribolovni turizam, gdje sudionici sportskog ribolova najčešće pronalaze smještaj u obližnjim kampovima oko nacionalnog parka.

- Mukungwa – riječna je pritoka Nyabarongo koja prolazi kroz sjeverne dijelove Ruande. Popularno je odredište među turistima koje privlači rafting, s obzirom na redovito organizirane rafting ture na njenim brzacima. Rijeka također prolazi kroz ruralna područja, što sudionicima raftinga omogućuje bliži pogled na suživot lokalnog stanovništva.
- Rukarara – izvire u jugozapadnom dijelu Ruande u gorju Nyungwe te teče prema sjeveroistoku zemlje. Rijeka nudi mogućnost za ekoturizam i planinarenje unutar ili u blizini šuma Nyungwe, koje su same po sebi prirodna turistička atrakcija.

Od jezera, turistička zajednica Republike Ruande izdvaja i jezero Kivu. Navedeno jezero smješteno na zapadu Ruande, okruženo je veličanstvenim planinama i ima duboku smaragdno zelenu vodu koja pokriva površinu od 2700 km², te je time najveće jezero u Ruandi i šesto po veličini u Africi. Jezero uz prirodne pješčane plaže ima razvijen kupališni turizam, ali i ribolovni, avanturistički te vodni turizam. Od lokaliteta uz jezero ističu se mnogobrojni resorti; od onih pristupačnih cijena do visoko kvalitetnih, luksuznih retorta. Bogatu turističku ponudu kao takvo mogu izdvojiti; urbani grad Rubavu, smješten na sjeveru jezera, manji gradić Rusizi na jugu jezera, dok se na pola puta jezera smjestio resort Karongi, kao popularno odmaralište prekriveno borovima i eukaliptusima koji služe kao pozadina bistrom jezeru (<https://visitrwanda.com/destinations/lake-kivu/>, pristup: 15.05.2024.).

Slika br. 3 – Luksuzan resort uz jezero Kivu

Izvor: <https://www.serenahotels.com/lake-kivu> (Datum pristupa: 07.07.2024.)

3.2.Društvene atrakcije Ruande

Osim prirodnih atrakcija, Ruandi nudi i urbane ili ruralne gradove te kulturne resurse koji igraju važnu ulogu u društvenom životu Ruande, što obuhvaća tradicionalne glazbe, plesove te kulturne festivale i manifestacije koji pružaju priliku za očuvanje i promoviranje njihovog načina života i tradicija. Već je ranije napomenuto kako društveni resursi čine osnovu kulturnog turizma. Vezano uz to, Valčić (2018) navodi podjelu oblika kulturnog turizma na: gradski/urbani turizam, ruralni kulturni turizam, baštinski turizam, umjetnički turizam, profesionalni kulturni turizam, kreativni turizam, etički turizam, autohtoni kulturni turizam, suvremeni kulturni turizam te kongresni turizam.

Državna turistička zajednica Ruande istaknula je navedene lokalitete kao primjere kombiniranih ili specifičnih oblika kulturnog turizma (<https://visitrwanda.com/>, pristup: 02.04.2024.) :

- Grad Kigali – kao glavni i površinom najveći grad Republike Ruande, Kigali je prvo pristanište direktnog zrakoplovnog leta u navedenu državu. S nešto više od milijun stanovnika, Kigali je proglašen „Zelenim glavnim gradom“, te je zbog svoje iznimne čistoće, kvalitete zraka i organizacije proglašen najčišćim gradom Afrike. Umjetnička i poslovna scena također je u porastu, kao i sve veći broj ugostiteljskih i smještajnih objekata. Unutar grada nalazi se atrakcija kulturnog sela istog imena, koja nudi namjenski prostor za lokalne obrtnike da izlažu i razmjenjuju svoju robu, počevši od hrane do suvenira inspiriranih kulturnom baštinom i običajima. Tu se nalazi i jezero Nyaruturama, poznatije kao „jezero ljubavnika“, koje graniči s najvećim terenom za golf u jednoj od dolina Kigalija. Ključno je istaknuti i Spomenik genocidu Kigali (engl. *Kigali Genocide Memorial*) gdje tri stalne izložbe i grobni vrtovi smisljeno odaju počast onima koji su stradali 1994.godine te na taj način pružaju moćni obrazovni alat za posjetitelje.

Slika br. 4 - Kigali

Izvor: <https://universalventuresrwanda.com/kigali-city-tour-rwanda/> (Datum pristupa: 03.04.2024.)

- Grad Huye- poznat i kao grad Butare, grad je na jugu Ruande koji se smatra intelektualnom prijestolnicom zemlje, dok je neformalno imenovan „Studentskim gradom“. Unutar grada nalazi se najveća srednja škola Ruande „*Officiel de Butare*“ osnovana 2013.godine, kao i Nacionalno sveučilište Ruande koji uz sebe ima i najveći studentski kampus u središnjoj regiji Afrike. Unutar grada nalazi se i turistička atrakcija koja je većinski motiv posjete gradu, a to je Etnografski muzej Ruanda, izgrađen 1990-tih godina, koji kao takav služi kao izvor informacija o kulturnoj povijesti zemlje i regije.
- Kršćansko svetište Kibeho – globalno je odredište hodočašća za rimokatolike nakon navodnog prikazanja Blažene Djevice Marije 28.studenog 1981.godine, čije ukazanje je ujedno i jedino ukazanje u Africi odobreno od strane Vatikana. Ovaj površinom mali grad s oko 20 000 stanovnika, smjestio se na jugu Ruande.
- Glazbeni festival „Kigali UP“- otkako je pokrenut 2013.godine, Kigali UP postao je premijerni glazbeni festival Ruande i jedan od najposjećenijih u Africi. Svake godine, obično tokom ljetnih mjeseci, dovode se lokalni i globalno poznati glazbeni izvođači u glavni grad Kigali, gdje oduševljavaju svoju jednako međunarodnu publiku melodijama reggaea, bluesa, hip-hopa, popa i ostalih glazbenih žanrova. Osim festivala moderne glazbe u Kigaliju, svake se godine u rujnu također održava festival

Ruandske kulture i glazbe, poznatiji kao „Hobe Ruanda“, koji kroz svoje trajanje od dva dana, promovira lokalne glazbenike, umjetnike i plesače.

- Rwanda Film Festival – poznati kao „Hillywood“; filmski je festival u Ruandi koji se redovito održava svakog srpnja već deset godina za redom te dovodi filmove iz cijele Ruande, Afrike, ali i svijeta. Iako je formalno sjedište festivala u glavnom gradu Kigaliju, djelatnici i organizatori festivala, putuju u sela i gradove diljem Ruande, gdje prikazuju filmove i održavaju radionice za javnost, koristeći svoje mobilno kino.

4.TURISTIČKI RESURSI I ATRAKCIJE RUANDE POD ZAŠTITOM UNESCO-A

UNESCO (engl. *United Nations Educational, Scientific, and Cultural Organization*) u prijevodu Organizacija Ujedinjenih naroda za obrazovanje, znanost i kulturu je specijaliziran organizacija osnovana 1945. godine u sustavu Ujedinjenih naroda, a na snagu je stupila godinu kasnije. Cilj joj je osigurati zaštitu i očuvanje svjetske baštine, uz doprinos miru i sigurnosti promovirajući suradnji među narodima na području obrazovanja, znanosti, kulture, unaprjeđenje općeg poštovanja pravde, vladine zakona, ljudske pravde i temeljnih sloboda (<https://www.unesco.org/en>, pristup: 02.04.2024.).

UNESCO je jedina specijalizirana agencija UN-a koja djeluje kroz sustav nacionalnih povjerenstva, glavne poveznice dijaloga između država članica i UNESCO-a. Nacionalna povjerenstva ujedno služe kao savjetodavna tijela vlada država članica, čime također pomažu u provedbi brojnih projekata i inicijativa. Njihova uloga, zadaci i međusobni odnosi s ostalim državama članicama te UNESCO-om, utvrđeni su Poveljom o nacionalnim povjerenstvima iz 1978. godine (Valčić, 2018).

Republika Ruanda je država članica UNESCO-a od 1962. godine, a svoje lokaliteta izdvaja na popisu svjetske baštine UNESCO-a, te unutar projekta UNESCO-a naziva „Čovjek i biosfera“ (engl. *Man and the biosphere programme- skraćeno; MAB*).

4.2.UNESCO popis svjetske baštine Ruande

Turistički resursi Republike Ruande, prihvaćeni su u konvenciju UNESCO 2000.godine, od čega se na popisu svjetske baštine nalazi jedno prirodno dobro te jedno kulturno dobro (<https://whc.unesco.org/en/statesparties/rw>, pristup: 04.04.2024.) :

- Nacionalni park Nyungwe – prirodni lokalitet
- Spomen područja genocida: Nyamata, Murambi, Gisozi i Bisesero – kulturni lokalitet

Oba lokaliteta su na UNESCO popis svjetske baštine uvrštena 2023. godine.

4.1.1. Nacionalni park Nyungwe

Nacionalni park Nyungwe je jedan od najstarijih prašuma u Africi i najveće šumsko prostranstvo u Republici Ruandi, pokrivajući 1019 km² gustih afromontanskih šuma, bambusom prekrivenih padina, travnjaka i močvara. Park ujedno opskrbljuje najdužu rijeku svijeta Nil te drugu po veličini u Africi; Kongo, koje osiguravaju značajan dio slatkovodnih resursa države (<https://www.africanparks.org/the-parks/nyungwe>, pristup:12.05.2024.). Sukladno onome što navodi UNESCO, teritorij nacionalnog parka podijeljen je u nekoliko serijskih imanja koja zajedno predstavljaju važno područje za očuvanje prašuma u središnjoj Africi (<https://whc.unesco.org/en/list/1697>, pristup:04.04.2024.).

Teritorij parka proteže se jugozapadno od Ruande prema granici sa Burundijem, južno od jezera Kivu te zapadno od Demokratske Republike Kongo, a od glavnog grada Kigalija udaljen je 230 kilometara. Kao i Virunga i Vocanoes, glavna turistička atrakcija su također gorile, a kao najpoznatija i turistima najatraktivnija aktivnost ističe se šetnja krošnjama gdje se posjetitelji mogu popesti do vrhova drveća i prošetati visećim mostovima dok se dive ljepoti šume (<https://www.nyungweforestnationalpark.org/>, pristup: 22.05.2024.) . Mazimhaka (2007) navodi atrakciju spomenutog nacionalnog parka za planinare zbog razvijenih planinskih ruta i staza.

Plumptre i sur., (2011) prezentirali su istraživanje sa stručnjacima i znanstvenicima stručnih praksi o ranije spomenutom području Albertine Rift, unutar čijeg teritorija se nalazi i navedeni nacionalni park. U okviru istraživanja, fokusirali su se floru i fauni, iskazujući time brojnost biljnih i životinjskih vrsta (Tablica br. 1).

Tablica br. 1 – Fauna nacionalnog parka Nyungwe

Vrsta životinja	Ukupno	Strogo zaštićene vrste	Endemske vrste
Sisavci	86	3	13
Ptice	280	7	26
Reptili	43	0	8
Vodozemci	33	5	14

Izvor: Vlastita izrada autora prema (Plumptre i sur., 2011:184-187)

U odnosu na istražene životinjske vrste, područje nacionalnog parka Nyungwe nastanjuje 442 različitih vrsta, od čega je ukupno njih 15 strogo zaštićeno, dok je endemskih vrsta 63. Istraživanje flore i bioraznolikosti također je uvršteno u njihovo istraživanje. Navedeni su

podaci da teritorij nacionalnog parka Nyungwe, nastanjuje 1105 različitih biljnih vrsta, od čega je njih 137 endemsko i 7 strogo zaštićeno. Kroz rad ujedno navode važnost atrakcije orhideja koje nastanjuju navedeni nacionalni park, smatrajući da ih unutar tog područja ima oko 250 različitih vrsta (Plumptre i sur., 2011).

Ono čime se nacionalni park može također pohvaliti je i kvalitetna organizacija ove turističke atrakcije: recepcijski-info centri podstavljeni su unutar tri mjesta nacionalnog parka, gdje se turistima nude usluge kampiranja po cijenama pristupačnijim od smještajnih kapaciteta koji također okružuju nacionalni park, a osim sportskih igrališta i igrališta za djecu, unutar lokaliteta se nalaze i igrališta za kućne ljubimce (<https://www.nyungweforestnationalpark.org/>, pristup: 22.05.2024.) .

4.1.2. Spomen područja genocida

U ovom višedijelnom lokalitetu, koji se sastoji od četiri spomen-obilježja, odaje se počast žrtvama genocida. Dva od tih lokaliteta prikazuju prizore masakra: katolička crkva na brdu Nyamata, izgrađena 1980.godine, i tehnička škola na brdu Murambi, izgrađena 1990. godine. Brdo Gisozi u Kigaliju je mjesto gdje se nalazi spomenik genocidu, podignut 1999. godine, gdje je pokopano više od 250 000 žrtava. Na brdu Bisesero u zapadnoj provinciji, nalazi se spomenik izgrađen 1998. godine, u znak sjećanja na one koji su se više od dva mjeseca opirali agresorima prije nego što su bili istrijebljeni (<https://whc.unesco.org/en/list/1586>, pristup: 02.04.2024.) .

Dominacija etničke skupine Hutu u ranim 90-tim godinama prošlog stoljeća, koji su imali potpunu monopolsku moć u politici, čija administracija je bila korumpirana i stroga prema ostalim etničkim skupinama, s naglaskom na Tutste kojima je ograničeno obrazovanje, rad, sudjelovanje u vladinim i nevladinim organizacijama, uskraćena općenita ljudska prava, glavni je uzročnik koji je eskalirao u sukobe. Televizija i radio pod kontrolom vlade emitirali su huškačke poruke u kojima su Tustije osuđivali kao neprijatelje, poticajući na razvoj još veće mržnje među narodima iste zemlje (King, 2006). Uz to, Gatwa (2005) navodi kako su Katolička crkva, ali i Belgijska kolonijalna uprava unutar čije vlasti je bila Ruanda navedenih godina, snosile veliku odgovornost za stvaranje podijele unutar Ruandskog društva, što je na kraju rezultiralo epizodama nasilja koje su dovele do smrti mnogobrojnih članova obih etničkih skupina i istjerivanje stotine tisuća Tutsija u egzil u susjedne države i šire.

Međutim, ni jedan od prethodnik sukoba se po veličini ne može usporediti s onim iz 1994. godine, koji je pokrenut smrću predsjednika Juvenala Habyarimana koji je bio pripadnik Hutu etničke skupine. Naime, predsjednik je ubijen u zrakoplovnoj nesreći zajedno s kolegom iz Burundija, Cyprienom Ntaryamir, s kojim se vraćao iz Tanzanije gdje su otišli na pregovore o voznom redu za provedbu mirovnih pregovora iz Arushe. Navodno je avion oboren od strane organizacije RPF-a (engl. *Rwandan Patriotic Front*) kojim su dominirali Tutsi, na što je vojska Hutua naziva FAR (engl. *Forces of Rwanda*) odgovorila reakcijom masovnih ubojstva Tutsua (Adekunle, 2007).

Dodatno, Gatwa (2005) naglašava kako je kako je bezobrizno nasilje protiv Tutsija pratilo evoluciju Ruande prema nezavisnosti te time odredilo ton politike zemlje naredna tri desetljeća. Sukladno izvješću Ujedinjenih Naroda u samo tri mjeseca genocida, ubijeno je više od milijun stanovnika Republike Ruande (<https://www.un.org/en/preventgenocide/rwanda/historical-background.shtml>, pristup: 30.05.2024.).

Masovni genocidi nastavili su se tijekom 1990-tih, a otprilike dva milijuna izbjeglica naguranih u izbjegličke kampove susjednih zemalja, stvorilo je humanitarnu krizu uz nedostatak vode, hrane, sanitarnih i higijenskih uvjeta, što je dovezlo do razvoja većeg broja bolesti, uključujući epidemiju kolere koja je samo u jednom kampu, rezultirala tisućama smrti. Vlada nacionalnog jedinstva s Pasteurom Dicimungom kao predsjednikom, preuzela je kontrolu 1994.godine. General Paul Kagame imenovan je predsjednikom 2000. godine te je time vodio izvanredne napore uz pomoć vlade i nevladinih organizacija za obnovu mira i stabilnosti. Na te je načine okončao etničke sukobe (King, 2006).

Prema knjizi „*Leave None to Tell the Story: Genocide in Rwanda*“ (Forges, 1999), genocid u Ruandi iz 1994. godine, ostavio je duboke ožiljke na društvenom tkivu zemlje, koji i danas oblikuju mnoge aspekte Ruandskog društva, uključujući i turizam, a također se navode i značajni napori države u rekonstrukciji i općem pomirenju, što se odražava na razvoju turizma usmjerenog na edukaciju i sjećanja.

4.2. MAB – rezervati biosfere Ruande

Program čovjek i biosfera (skraćeno: *MAB*), vodeća je inicijativa UNESCO-a za očuvanje biološke raznolikosti i održivog razvoja, jačanjem odnosa ljudi i njihove okoline. Navedeni program objedinjuje prirodne i društvene znanosti s ciljem unapređenja ljudske dobrobiti i očuvanjem prirodnih i upravljanih ekosustava, promovirajući inovativne pristupe gospodarskom razvoju koji su društveno i kulturno primjereni te okolišno održivi. Usmjeren na međunarodno priznate lokacije unutar svjetske mreže rezervata biosfere, MAB program nastoji: identificirati i procijeniti promjene u biosferi, proučiti međusobne odnose između ekosustava i socio-ekonomskih procesa, osigurati osnovnu ljudsku dobrobit i okoliš pogodan za život te poticati razmjenu i prijenos znanja. (<https://www.unesco.org/en/mab/about?hub=66369>, pristup:02.05.2024.). U usporedbi s navedenim, MAB kroz zaštitu bioraznolikosti i održivo upravljanje resursima povezuje stavke održivosti i društveno odgovornog poslovanja. „Društveno odgovorno poslovanje podrazumijeva ne samo odgovornost gospodarskog subjekta nego i svih pojedinaca i skupina u društvu na koje on utječe svojim poslovanjem i/ili koji mogu na njega djelovati pozitivno ili negativno“ (Alfirević, Pavičić, Vujnović i Vlašić 2014, str.18). Prema tome, organizacija ili pojedinac se ponaša društveno odgovorno kada ne onečišćuje okoliš otpadnim materijalima, ne omamljuje potrošače i suradnike lažnim obećanjima, pravodobno izvještava vlasnike i dioničare o rezultatima poslovanja i općeg djelovanja na okolinu i slično. Društveno odgovorna poduzeća također sudjeluju u MAB-u kroz projekte koji smanjuju negativan utjecaj na okoliš i potiču socijalni razvoj.

Unutar navedene inicijative, Ruanda ima dva rezervata biosfere;

- Krajobraz Gishwati Mukura
- Rezervat biosfere Volcans

Krajobraz Gishwati Mukura je za inicijativu MAB nominiran 2020. godine, a rezervat biosfere Volcans 1983.godine.

4.2.1. Krajobraz Gishwati Mukura

Giswati Mukura je nacionalni park koji se sastoji od dvije odvojene šume: veće Giswati i manje Mukura, specifičnima po rasprostranjenosti bambusa i autohtonog tvrdog drva (rw. *Umoyove*), globalno poznatog po svojoj izdržljivosti i kvaliteti. Park je s obzirom na

otvorenost za posjetitelje prilično mlad, s obzirom da su aktivnosti kao što su planinarenje, organizirane ture promatranja čimpanza i majmuna uz pratnju vodiča te posjet slapova unutar parka, započete tek 2019.godine. Ujedno, status nacionalnog parka za navedeno područje formuliran je 2015. godine. Lokalna zajednica također je uključena u očuvanje parka, a aktivnosti na razini zajednica uključuju smještaje na farmama, kulturne plesove uživo, izradu rukotvorina, pčelarstvo, organizirani obilazak plantaža čaja te prilike za učenje od tradicionalnih iscjelitelja koji koriste prirodne kao potporu suvremenoj medicini i sintetiziranim lijekovima (<https://visitrwanda.com/destinations/gishwati-mukura-national-park-2/>, pristup: 02.04.2024.).

Plumptre i sur., (2011) definiraju smještaj krajobraza Gishwati Mukura u zapadnom dijelu Republike Ruande, zauzimajući površinu od 800 km² unutar Velike rasjedne doline. Ovaj relativno mladi nacionalni park, žarište globalno je bioraznolikosti koje uključuje razne endemske i ugrožene vrste. Nakon desetljeća neadekvatnog upravljanja zemljištem, država ulaže značajne napore u obnovu, usmjeravajući se na socio-ekonomskom razvoju koji se prvenstveno temelji na eko-turizmu (<https://www.unesco.org/en/mab/gishwati-mukura-landscape?hub=66369>, pristup: 02.04.2024.).

Glavna atrakcija nacionalnog parka Gishwati jesu manje zajednica čimpanza koje nastanjuju teritorij navedenog lokaliteta. Prije nekoliko godina postojala je sumnja da su te čimpanze potpuno izumrle, no 2008. godine je utvrđeno da su još uvijek prisutne unutar svog staništa, s ukupnom populacijom od samo 13 jedinki. Zahvaljujući poboljšanih mjerama zaštite i opsežnoj reforestaciji, Gishwati je dom za oko 30 do 40 jedinki čimpanza, koje čine jedinstvenu zajednicu u naprednoj fazi privikavanja na turiste i uskoro bi trebale biti gotovo jedino pristupačne kao gorile u Nyungweu, Osim čimpanza, lokalitet nastanjuju i jedinke „zlatnog majmuna“ te „plavog majmuna“ (Briggs, 2023).

4.2.2. Rezervat biosfere Volcans

Rezervat biosfere Volcans nalazi se na sjeverozapadu Ruande, na granici između Ruande s Demokratskom Republikom Kongom i Ugande, a sastoji se od pet vulkana: Kalisimbi, Muhabura, Bisoke, Sanyinyo i Gahinga. Površina od 160 km², prekrivena prašumskim krajolikom i bambusom, dom je za više od 30% svjetske populacije planinskih gorila, odnosno, ugroženim vrstama gorila koja žive samo u dvjema masivnim šumama; unutar nacionalnog parka Bwindi te unutar područja planskog masiva Virunga, čija je jezgra dio

područja rezervata biosfere Volcans. Uz navedeno, unutar teritorija navedenog lokaliteta obitava i 115 vrsti sisavaca, 187 vrsti ptica, 27 gmazova te 33 člankonožaca. Rezervat sadrži i 245 biljnih vrsta, od kojih je 17 ugroženo prema crvenom popisu IUCN-a. Od flore, ističe se rasprostranjenost planinskih vrsti orhideja, od kojih je 13 strogo zaštićeno. Regionalne prirodne šume ujedno igraju važnu ulogu u regulaciji padalina, budući da u navedenom vulkanskom području pada tri put više kiše nego u susjednim regijama, na temelju čega više od 300 000 lokalnih stanovnika ovisi o opskrbi vodom iz šume (<https://www.unesco.org/en/mab/volcans?hub=66369>, pristup:02.04.2024.). Rasprostranjenost bambusa je prema, Kingu (2006), rezultat visoke nadmorske visine, a s obzirom na brežuljkasti krajolik Ruande, navedena država predstavlja uz svoju ugodnu klimu, idealno stanište za bambus, koji dominiraju na visini iznad 2000 metara, a osim toga, važnost se daje i plodnom vulkanskom tlu.

U odnosu na Young i Goldman (2015), ekonomske prilike oko turizma planinskih gorila pridonijele su ogromnom rastu oko sjedišta nacionalnog parka Volcans, smještenog u sklopu navedenog rezervata biosfere, gdje je u vezi s tim rastom, Ruanda decentralizirala veći dio svoje kontrole nad parkom i privatizirala bivše privatne hotele u državno vlasništvo. Nadalje, kao rezultat toga, turistička industrija je u navedenoj regiji već 2009. godine ostvarila oko 42,7 milijuna američkih dolara od hotelskog smještaja, izleta i kupovine općenito.

5.EKOLOGIJA I EKOTURIZAM

Prema Bilen (2006:45) ekologija je „znanstvena disciplina koja sintetizira znanja i postupke prirodnih i društvenih znanosti radi proučavanja odnosa između pojedinih ekosustava i organizama te prirodne i društvene okoline u globalu. To je zapravo ukupnost načela koja determiniraju odnose i procese prilagodbe na Zemlji, a koja su njima određena, dok su pritom u prvom planu odnosi čovjeka i njegove okoline.“ Hrvatska enciklopedija naglašava važnost razvoja posebne vrste ekologije koja prvenstveno proučava odnos čovjeka i prirode; ekologija čovjeka ili humane ekologije, koja se u novije vrijeme naglo razvija jer je čovjek, kao glavni zagađivač prirode, tehnološkim razvojem i demografskom ekspanzijom povećao svoj utjecaj na okoliš, koji tako izmijenjen šteti njegovu zdravlju i ugrožava njegov opstanak (<https://www.enciklopedija.hr/clanak/ekologija>, pristup: 24.07.2024.). Osim toga, ekoturizam se također smatra specifičnim oblikom turizma zasnovanim na prirodnim resursima.

Uz pojam ekologije, u kontekstu turizma, usko se veže pojam ekoturizma koji se na istome temelji. Ekoturizam se opisuje kao oblik alternativnog turizma koji ima cilj ostvariti ekonomski dobitak kroz očuvanje bioraznolikosti. Biološka raznolikost ili bioraznolikost je pojam koji se koristi za opisivanje raznolikosti života na Zemlji, a obuhvaća floru i faunu određenog lokaliteta, destinacije ili regije. S druge strane, ekoturizam se pojavio kao jedan od najbrže rastućih sektora turističkog tržišta, prvenstveno pod utjecajem javne potražnje za očuvanim okolišem. Ekoturizam, osim navedenog, predstavlja i mali segment turizma u prirodi koji uključuje putovanja u relativno nekontaminirana i nedirnuta područja. Ako je pravilno planiran, ovakva vrsta turizma može integrirati očuvanje bioraznolikosti s društveno-ekonomskim razvojem lokalnih zajednica, što ujedno i podrazumijeva minimalizaciju negativnih učinaka turizma na prirodna područja i njihovu bioraznolikost (Wanyera, 2014).

Nužnost ekoturizma temelji se i na uključivanju lokalne zajednice u inicijative zaštite prirodnih i društvenih resursa. Kao jedan od popularnih alata za očuvanje bioraznolikosti, pojavio se pojam ekoturizma utemeljenom na zajednici (engl. *Community-based Ecotourism*; skraćeno CBET), zasnovan na načelu da bioraznolikost mora financirati samu sebe generiranjem ekonomskih koristi, osobito za lokalno stanovništvo. Međutim, doprinos CBET-u ograničen je čimbenicima kao što su male površine i mali broj ljudi uključenih u njegovu realizaciju. Ograničeni prihodi, slaba povezanost između bioraznolikosti i komercijalnog uspjeha te konkurentan i specijaliziran karakter turističke industrije (Kiss, 2004).

Osim navedenog, problematika ekoturizma leži i u njegovom poistovjećivanju s masovnim turizmom, budući da je ekoturizam zastupljen oblik turizma unutar turističke potražnje, specifičan za lokalitete i destinacije čije se atrakcije i ponude temelje na prirodnim resursima. Vezano uz navedeno, Goldman i Young (2015) navode kako suvremeni ekoturizam karakterizira sve veći broj turista, ali im nudi intimni doživljaj i bolju organiziranost od masovnog turizma, dok masovni turizam podrazumijeva velike gužve i nedostatak potencijala za razvoj osobnih doživljaja i iskustva za svakog turista individualno.

Ekoturizam se često prikazuje kao najbrže rastući sektor turističke industrije, no kada se mjeri njegov rast, često se grupira s turizmom u prirodi, turizmom vezanog uz promatranje divljih životinja te avanturizmom. Međutim, ekoturizam bi se prema Honey (2008), u pravilu morao promatrati kao zasebna kategorija, s obzirom da se ostali navedeni specifični oblici turizma vidno razlikuju. Dok se turizam u prirodi, turizam vezan uz divlje životinje i avanturizam definiraju isključivo prema rekreacijskim aktivnostima turista, ekoturizam se definira prema skupu načela koja uključuju njegove koristi za očuvanje prirode i lokalnog stanovništva. U većini slučajeva, ekoturizam uključuje posjete područjima koja su pod nekom vrstom zaštite od strane vlade, konverzijskih ili znanstvenih organizacija ili privatnih vlasnika i poduzetnika.

Turizam u prirodi podrazumijeva putovanje u netaknute krajeve kako bi se doživjela priroda, obično uz sigurnosne i umjerene oblike rekreacije kao što su planinarenje, biciklizam, jedrenje ili kampiranje. Turizam vezan uz promatranje divljih životinja, uključuje promatranje svakodnevnog života navedenog, unutar njihovih uobičajenih staništa koje nastanjuju individualno ili po grupama različitih vrsta. Suprotno od toga, avanturizam zahtijeva tjelesne vještine i izdržljivost uz određeni stupanj rizika, često u slabo istraženim ili netaknutim područjima.

5.1. Razvoj ekoturizma u Ruandi

Vizija turističke politike Ruande zajedno s gospodarskim ciljevima, fokusiraju se, kao što je ranije napomenuto, na ekoturizmu i održivoj, visokokvalitetnoj turističkoj ponudi. S obzirom na dominaciju prirodnih resursa po atraktivnosti destinacija u Ruandi, navedena država može se istaknuti kao primjer kvalitetne realizacije i upravljanja ekoturizmom (https://www.minicom.gov.rw/fileadmin/user_upload/Minicom/Publications/Policies/Tourism_Policy_Cleaned_.pdf, prisup:02.04.2024.). Iako, važno je i istaknuti kako prema kriterijima Svjetske banke i Ujedinjenih naroda, Ruanda se klasificira kao zemlja koja se nalazi između

kategorija zemalja s niskim ili srednjim dohotkom te se kao takva i dalje suočava s problemima poput siromaštva, nerazvijene infrastrukture i ovisnosti o poljoprivredi, iako je doživjela značajan ekonomski rast početkom 21. stoljeća. Unatoč tim izazovima, Ruanda je često pohvaljena za svoje reforme u upravljanju, borbi protiv korupcije, ulaganja u IT sektor te ekoturizam, kao i napore u poboljšanju javnog zdravstva i obrazovanja. Ruanda je i dalje zemlja u razvoju, no posljednjih godina bilježi značajan ekonomski rast. U 2023. godini, BDP Ruande iznosio je oko 14,3 milijarde Američkih dolara, uz prosječan godišnji rast BDP-a u iznosu od 8,2%, od čega sektor usluga čini 44%, unutar čega se svrstava i turizam. Ujedno, u 2023. godini, turistički sektor je generirao prihod od 620 milijuna američkih dolara, što je rast od 36% u odnosu na prošlu godinu. Posebno se ističe ekoturizam, s posjetima nacionalnih parkova koji su donijeli oko 35,79 milijuna američkih dolara (<https://www.statistics.gov.rw/publication/2114>, pristup: 08.07.2024.) .

Mazimhaka (2007) navodi kako je turistička industrija Ruande u skladu s naporima za očuvanje i zaštitu okoliša, koja se u velikoj mjeri temelji na prirodnim bogatstvima zemlje. Međutim, pojedini stručnjaci smatraju da korijeni turizma u Ruandi sežu u rane godine dvadesetog stoljeća, kada su raznolika flora i fauna, jedinstveni primati; posebice planinske gorile, počeli privlačiti pažnju posjetitelja, ali i uključujući prirodoslovce, znanstvenike i zoologe. Očuvanje prirode u Ruandi ozbiljno je shvaćeno od strane svih partnerskih dionika, uključujući vladu, agencije za očuvanje i svakog pojedinca u zemlji. Ruanda je posvetila gotovo 40% svog teritorija očuvanju i održivosti, što uključuje četiri nacionalna parka, četiri zaštićena močvarna područja i šumske rezervate, od kojih su dva, ranije spomenuta, zaštićena od strane UNESCO-a. Država se oslanja na ekoturizam kako bi zaštitila krajolike i divlje životinjske vrste, uključujući ugrožene vrste poput planinskih gorila i zlatnog majmuna. Prihodi od turizma od 2009. godine kada je osnovan Ruandski odbor za razvoj (skraćeno: RDB), u velikoj su mjeri pomogli u jačanju lokalne ekonomije, posebice u stvaranju novih radnih mjesta i izgradnji potrebne infrastrukture. Kao rezultat toga, RDB je ulagao u sektor privlačeći međunarodne hotelske brendove u glavnom gradu Kigaliju te u područjima oko nacionalnih parkova, uključujući hotelske lance i resorte poput Radisson i Blue, Mantis, One and Only odmarališta, Singita i mnoge druge (<https://www.volcanoesnationalparkrwanda.com/ecotourism-and-conservation-in-rwanda/>, pristup: 25.07.2024.).

Turističke agencije, sa sjedištem u Ruandi, također su usmjerene ekoturizmu, a jedna od najstarijih i najiskusnijih agencija, koja ujedno ima sklopljenu suradnju sa državnom

turističkom zajednicom i odborom za razvoj Ruande, jest agencija „Rwanda eco-tours“, koja je na inicijativu mladih poduzetnika osnovana 2004.godine te kao takva trenutno ima 20 godina iskustva održivog upravljanja turizmom. Usluge navedene agencije odnose se na organizirane ture kroz nacionalne parkove, šumske krajolike i rezervate, autentične safarije predvođene iskusnim vodičima, ali i razne izlete: od jednodnevnih do višednevnih. Osim Ruande, svoje usluge nude i u susjednoj Tanzaniji te Ugandi (<https://www.rwandaecotours.com/>, pristup: 22.08.2024.).

5.2. Ekoturistički smještaji Ruande

Prema definiciji Bilena (2006:109) „ekoturistički smještaji su smještajni objekti koji omogućuju autentičan doživljaj prirodnih i kulturnih atrakcija unutar područja ekoturizma, što podrazumijeva izgradnju i upravljanje objektima u sklopu održivog razvoja“. Nadalje, ovakva vrsta smještaja koristi obnovljive izvore energije te održive građevinske materijale i metode, minimalizira negativan utjecaj na okoliš i uključuje lokalnu zajednicu u turističke aktivnosti, što pridonosi očuvanju prirodne i kulturne baštine, potičući time turiste i zajednicu na održivu potrošnju. Održiva potrošnja prema Alfirević, Pavičić, Vujnović i Vlašić (2014:80) „podrazumijeva zadovoljavanje potreba onim proizvodima i uslugama koji najmanje štete okolišu, dok se pritom učinak na okoliš mjeri tijekom cijelog životnog ciklusa proizvoda ili usluge, od dobave sirovina do uklanjanja starog ili nefunkcionalnog proizvoda“. Uz to, ekoturistički smještaji također nude jedinstvene i personalizirane doživljaje, kao i autentična iskustva koja omogućuju gostima kontakt s prirodom i kulturom destinacije, a istovremeno potiču odgovorno ponašanje prema lokalnim zajednicama čiju ekonomiju podržavaju korištenjem lokalnih materijala i usluga. Suprotno od navedenog, Gardner (2011) je na primjeru Bangladeša usporedila razvoj ekoturizma u visokorazvijenim te državama s srednjim i niskim dohotkom, s obzirom na njegov doprinos lokalnoj zajednici. Nadalje, ona navodi kako lokalno stanovništvo zbog ekoturizma može trpjeti posljedice, poput povećanja cijena zemljišta, uzimanje privatnog zemljišta u državno zbog izgradnje ekoturističkih smještaja, degradacije okoliša ili gubitka tradicionalnog načina života. Ekoturistički smještaji su u većoj mjeri smješteni u prirodnim okruženjima, daleko od užurbanih gradova i gradskih gužva, što gostima omogućuje opuštanje i uživanje u prirodnim ljepotama, suprotno od njihovog svakodnevnog života i radnih navika. Ruanda je postala jedna od vodećih destinacija za ekoturizam u Africi, a ekoturistički smještaji igraju ključnu ulogu u tom procesu. U odnosu na dostupne informacije o razvoju ekoturizma u Ruandi, ekoturistički smještaji dizajnirani su kao

spoj luksuza i održivosti. S obzirom da navedenom jedinstvenom kombinacijom prirode i autentičnih iskustva, ekoturistički smještaji privlače sve veći broj suvremenih turista, smatraju se i zasebnim turističkim atrakcijama.

Državna turistička zajednica Ruande, od eko-turističkih smještaja preporučuje sljedeće (<https://visitrwanda.com/tourism/plan-a-trip/accommodation/>, pristup:03.05.2024.):

- Bisate Lodge- luksuzno divlje naselje koje se sastoji se od šest ekskluzivnih vila, izgrađenih u obliku tradicionalnih Ruandskih nastambi, poznatijih kao „hive“ (hr. *košnica*), koje se smatraju najljepšima u Ruandi, te su pažljivo dizajnirane kako bi gostima pružile maksimalnu udobnost, sigurnost i privatnost, sa spektakularnim pogledom na rezervat biosfere i nacionalni park Volcans. Kuće za odmor Bisate smatraju se dizajnerskom ikonom, s obzirom da stropovi i krovovi soba podsjećaju na poznatu kraljevsku palaču Nyanza, na temelju koje je i njihova izgradnja inspirirana.

Slika br. 5- Bisate luksuzne vile

Izvor: <https://visitrwanda.com/tourism/plan-a-trip/accommodation/> (Datum pristupa: 15.08.2024.)

- Nyungwe Top View Hill Hotel - jedinstveni kompleks s panoramskim pogledom na okolne plantaže čaja, koji se sastoji od dvanaest kućica napravljenim od kombinacije crvene cigle i drva. Ovaj kompleks nalazi se u blizini sjedišta nacionalnog parka Nyungwe.
- Amakoro Songa – navedeni hotel smješten je unutar istoimenog kulturnog sela, u blizini nacionalnog parka Volcans, a okružen je vrtovima sa više od 150 vrsti biljaka, uključujući i jedinstvene orhideje. Pogled na vulkane i bambusove u okruženju je glavni motiv rezervacije smještaja unutar navedenog lokaliteta.

- Rutete eco-Lodge- ovaj kompleks sastoji se od hotela koji posebno nudi sobe sa vlastitom kupaonicom, uključujući i nekoliko kuća za odmor u neposrednoj blizini za potpunu slobodu i privatnost. Kao spoj održivosti, umjetnosti i prirode, smješten je u srcu krajolika u istočnoj pokrajini Ruande. S elegantnim smještajem i prožetom poviješću, kompleks je simbol autentičnosti i ugodnog gostoprimstva.

Ranije spomenuta turistička agencija, nudi prednost sljedećim eko-smještajnim objektima (<https://www.ecotourswanda.com/eco-lodges/rwanda-eco-lodges.html>, pristup:22.08.2024.);

- One and Only Gorilla's Nest Hotel – Oči u oči sa svijajućim krošnjama eukaliptusa, One and Only Gorilla's Nest, najbliže je odmaralište nacionalnom parku Volcans koje je od glavnog grada Kigalija udaljeno oko 2 sata vožnje. U odmaralištu i oko njega, nalazi se nevjerojatna topografija uspavanih vulkana koji prkose gravitaciji, stvarajući atmosferu koja izaziva strahopoštovanje i savršeno okruženje za bicikliste u području razvijenog biciklističkog turizma.
- Five Volcanoes Boutique Hotel – nalazi se u Musanzeu, cesti koja vodi do grada Kinigi. Ovaj hotel sastoji se od 11 soba, obiteljskih apartmana, VIP koliba, restorana koji poslužuje isključivo lokalnu gastronomiju, bazena, wellness centra te ukrašenog vrta koji boravak čini ugodnim i jedinstvenim.
- Urugo Eco kuće za odmor – kompleks smješten uz glavnu cestu prema nacionalnom parku Agakera, koji osim smještaja i restorana, unutar svoje cijene noćenja, nudi i dodatne opcije kao što su; kulturne aktivnosti, organizira izlete svojim gostima i posjete obližnjim atrakcijama, planinarske ture te tečajeve pletenja košara.

Naime, ovo su sami neki od eko-smještajnih objekata u Ruandi. S obzirom na intenzivni razvoj i dominaciju ekoturizma, svaki individualni turist ima mogućnost u Ruandi pronaći smiješaj u odnosu na njegove mogućnosti, želje i potrebe.

6. ISTRAŽIVANJE PERCEPCIJA SIGURNOSTI PUTOVANJA U AFRIČKE ZEMLJE

Završetkom teorijskog aspekta turističkih resursa i atrakcija Ruande, provedeno je istraživanje putem anketnog upitnika. Uzorak se sastoji od osoba koje se smatraju ljubiteljima putovanja, s naglaskom na daleke destinacije Afričkog kontinenta, gdje se u obzir uzima Ruanda kao održiva i atraktivna destinacija. Jedna od ključnih problematika koja sprječava putnike u odabiru putovanja u Afričke zemlje jeste sigurnost, ponajviše zbog nerazvijenosti u odnosu na suvremene države, što asocira na razvoj siromaštva i kriminala. Međutim, Ruanda je prepoznata kao jedna od najsigurnijih afričkih država, što dodatno potiče putnike da istraže prirodne atrakcije i atrakcije koje je stvorio čovjek, te steknu bolji uvid u jedinstvenu Ruandsku kulturu, bez straha od neugodnosti i potencijalne opasnosti tijekom posjete. Za provedbu istraživanja korišten je anonimni, anketni upitnik, a rezultati istraživanja prikazani su pomoću grafikona.

6.2. Metodologija istraživanja

Istraživanje percepcija o putovanju u Afričke države s naglaskom na Ruandu kao održivu i sigurnu destinaciju, provedeno je putem anketnog upitnika koji se provodio putem internetskih mreža u razdoblju od 20. svibnja 2024. do 20. kolovoza 2024. Sudionici istraživanja prikupljeni su putem online platformi i društvenih mreža, s naglaskom na Facebook grupe koje okupljaju ljubitelje putovanja. Za potrebe ovog istraživanja, provedeno je izviđajno istraživanje u kojem je sudjelovalo 150 ispitanika. Pitanja u anketnom upitniku formulirana su u obliku pitanja zatvorenog tipa, s ponuđenim jednim ili više mogućih odgovora. Predmet istraživanja jesu individualne percepcije o putovanju u zemlje Afričkog kontinenta. Cilj istraživanja bio je dobiti kvantitativne podatke kod potencijalnih putnika, kao i razumijevanje njihovih stavova i individualnih mišljenja kroz ponuđene odgovore.

Nadalje, planirani ciljevi istraživanja su:

- Istražiti što za individualnu osobu označava pojam sigurnosti te kako utječe na svakodnevne aktivnosti i na odabir zemlje za putovanje
- Istražiti percepciju medija o Afričkim destinacijama i njihov utjecaj na kreiranje stavova o sigurnosti navedenih država
- Istražiti koliko ljudi jeste ili planira posjetiti države Afričkog kontinenta

- Ispitati ispitanike o znanju informacija koje impliciraju na tvrdnju da je Ruanda sigurna i održiva destinacija
- Istražiti bi li ispitanici na temelju službenih informacija o održivosti, razvoju i sigurnosti posjetili Ruandu
- Istražiti utječu li čistoća okoliša i ekološka osviještenost stanovništva na kreiranje percepcije sigurnosti pojedinca

Anketni upitnik sastavljen je od 21 pitanja i podijeljen u 3 cjeline: od čega se prva odnosi na demografska pitanja, druga na percepcije putovanja u Afričke zemlje općenito, a treći na Republiku Ruandu kao sigurnu i održivu destinaciju. Prvi se obuhvaća tri pitanja, drugi deset, a treći osam pitanja. Metoda analize podataka temelji se na kvantitativnoj analizi, a podaci prikupljeni putem anketa analizirani su korištenjem deskriptivne statistike, s obzirom da su rezultati prikazani u prosjecima i brojevima individualnog odgovora. Anketa je kreirana pomoću online alata Google Forms. Anketu je proveo i podijelio autor istraživanja, a dobiveni podaci obrađeni su u programu Microsoft Excel, kako bi se identificirale statističke veze između različitih varijabli, kao što su demografske karakteristike i njihov utjecaj na percepciju sigurnosti i znanje ispitanika o Ruandi.

Pitanja ponuđena u anketnom upitniku pod nazivom „Percepcije sigurnosti putovanja u Afričke zemlje“ su sljedeća:

- Spol?
- Dob?
- Stupanj obrazovanja?
- Što za Vas označava pojam sigurnosti?
- Koji od navedenih čimbenika bi Vas najviše sprječavali da donesete odluku o posjeti nekoj zemlji?
- Kako Vaša percepcija sigurnosti utječe na Vaše svakodnevne aktivnosti i odluke, poput izlaska iz kuće u šetnju ili neku drugu sportsko-rekreacijsku aktivnost, odabir načina druženja s prijateljima i obitelji te slično?
- Je li sigurnost jedna od najbitnijih stavka koja Vas sprječava u odabiru zemlje za putovanje?
- Gdje i kako nailazite na informacije koje kreiraju Vašu percepciju sigurnosti neke zemlje?
- Kako biste opisali svoju percepciju sigurnosti o Africi u posljednjih pet godina?

- Jeste li ikada ili planirate putovati u zemlje Afričkog kontinenta?
- Koju geografsku regiju Afrike smatrate najsigurnijom?
- Kako biste ocijenili percepcija medija o Afričkim destinacijama?
- Jeste li čuli za državu Republiku Ruandu?
- Ukoliko ste čuli, koje 3 karakteristike Vam prve padnu na pamet kada netko spomene navedenu državu?
- Jeste li znali da je Ruanda 2019. proglašena najčišćom državom Afrike i jednom od 5 najčišćih država u svijetu s obzirom na indeks čistoće zraka objavljenom od strane Svjetske Banke?
- Jeste li znali da je Ruanda jedna od prvih država koja je 2008. godine potpuno zabranila uvoz i proizvodnju plastičnih vrećica i jednokratne plastične ambalaže?
- Jeste li znali da je Ruanda već posljednjih 5 godina druga zemlja Afričkog kontinenta s obzirom na gospodarski rast?
- Sukladno Svjetskom indeksu sigurnosti, Ruanda je proglašena 2.najsigurnijom državom u Africi s obzirom na stopu kriminala, prirodne katastrofe, političku stabilnost, dostupnost zdravstvene skrbi i ostale čimbenike u usporedbi s ostale 52 države Afrike. Jeste li znali za tu informaciju?
- Biste li na temelju pejzažnih fotografija i prijašnjih informacija, u bliskoj ili dalekoj budućnosti posjetili Ruandu?
- Od 1 do 5, koliko čistoća okoliša i ekološka osviještenost stanovništva utječe na kreiranje Vaše percepcije o sigurnosti?

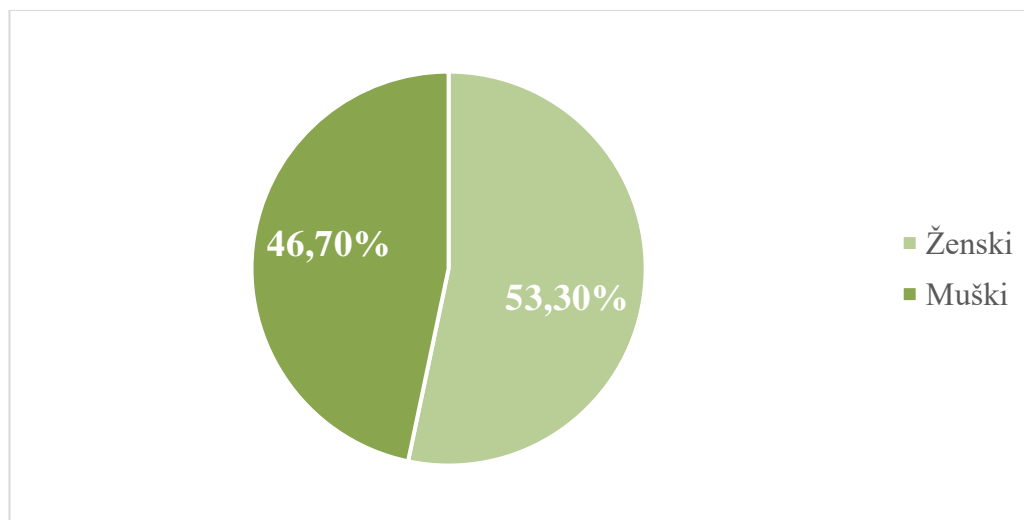
6.3. Karakteristike uzorka

Istraživanje je provedeno na uzorku od 150 sudionika, odabranih slučajnim uzorkom, koji su putovali ili razmišljaju u putovanja u zemlje Afričkog kontinenta, iako se u obzir uzimaju i stavovi osoba koje ne privlači Afrika kao destinacija za odabir putovanja. Karakteristike istraživanja temeljile su se na spolu, dobi, stupnju obrazovanja te različitom putničkom iskustvu ispitanika. Anketu je ispunilo 130 ispitanika oba spola i različitih dobnih skupina: do 18 godina, 18-25 godina, 26-35 godina, 36-45 godina, 46-55 godina te više od 56 godina. Ispitanici su ujedno i različitih stupnja obrazovanja. Svi sudionici bili su informirani o svrhama i cilju istraživanja, te im je osigurana anonimnost i povjerljivost podataka.

6.4. Rezultati istraživanja

Anketni upitnik ispunilo je ukupno 150 ispitanika. Prema grafikonu br.1, anketu je ispunilo 80 (53,3%) ženskog spola i 70 muškog spola (46,7%).

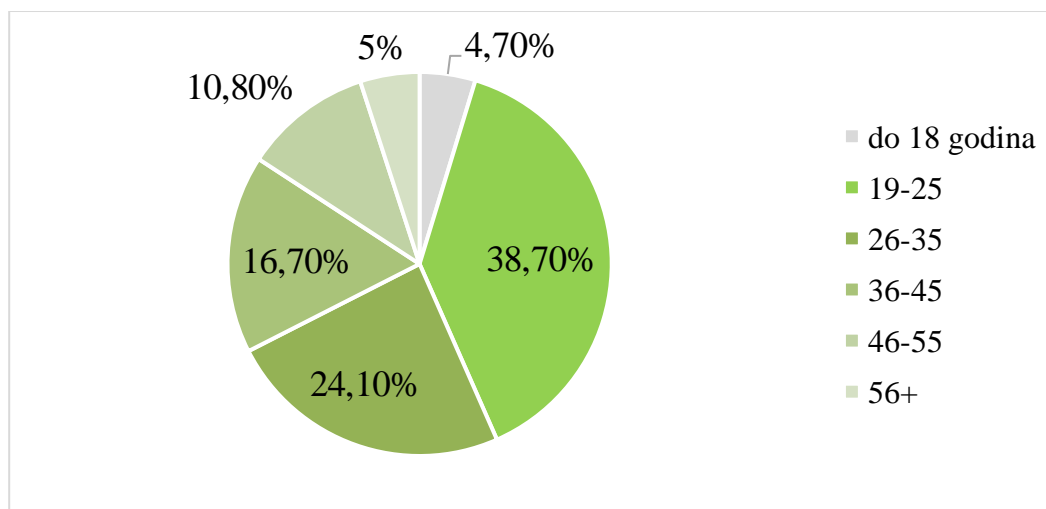
Grafikon br. 1 – Spol ispitanika

Izvor: Vlastito istraživanje autora

Ishod upita vezanog uz dob ispitanika, prikazao je dominaciju osoba u dobi od 19 do 25 godina (38,7%), dok je najmanje ispitanika mlađe od 18 godina (5%). Nakon dominantne dobne skupine, slijede osobe u dobi od 26 do 35 godina (24,1%), zatim osobe u dobi od 36 do 45 godina (16,7%), nakon toga osobe u dobi od 46 do 55 godina (10,8%), dok je najmanje ispitanika starije od 56 godina (4,7%).

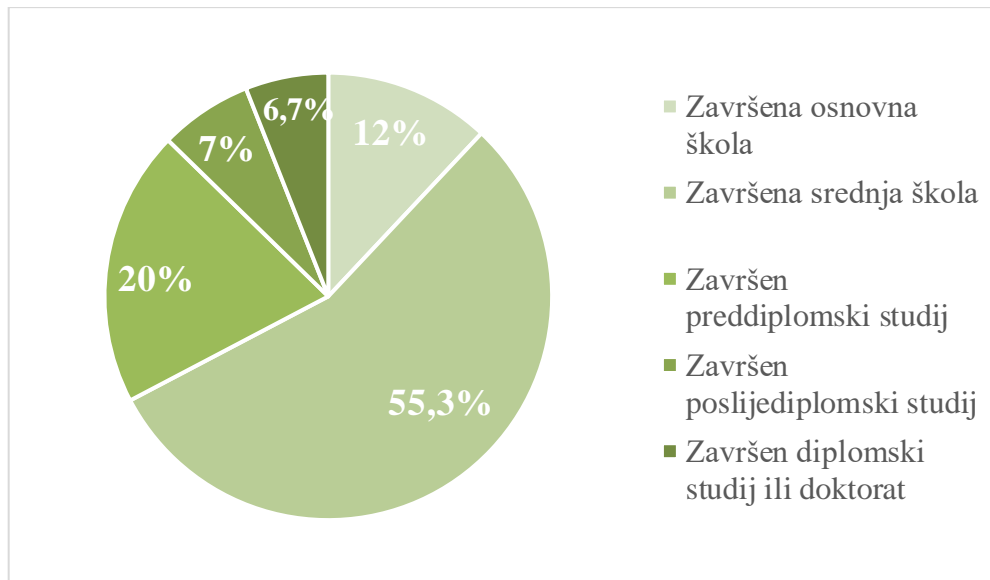
Grafikon br. 2 – Dob ispitanika

Izvor: Vlastito istraživanje autora

S obzirom na najviši postignuti stupanj obrazovanja, prethode ispitanici koji su završili srednju školu (55,3%), zatim slijede ispitanici koji su završili preddiplomski studij (20%), nakon toga ispitanici koji su završili osnovnu školu (12%) te ispitanici koji su završili poslijediplomski studij (6,7%). Najmanji dio ispitanika završio je diplomski studij ili doktorat (6%).

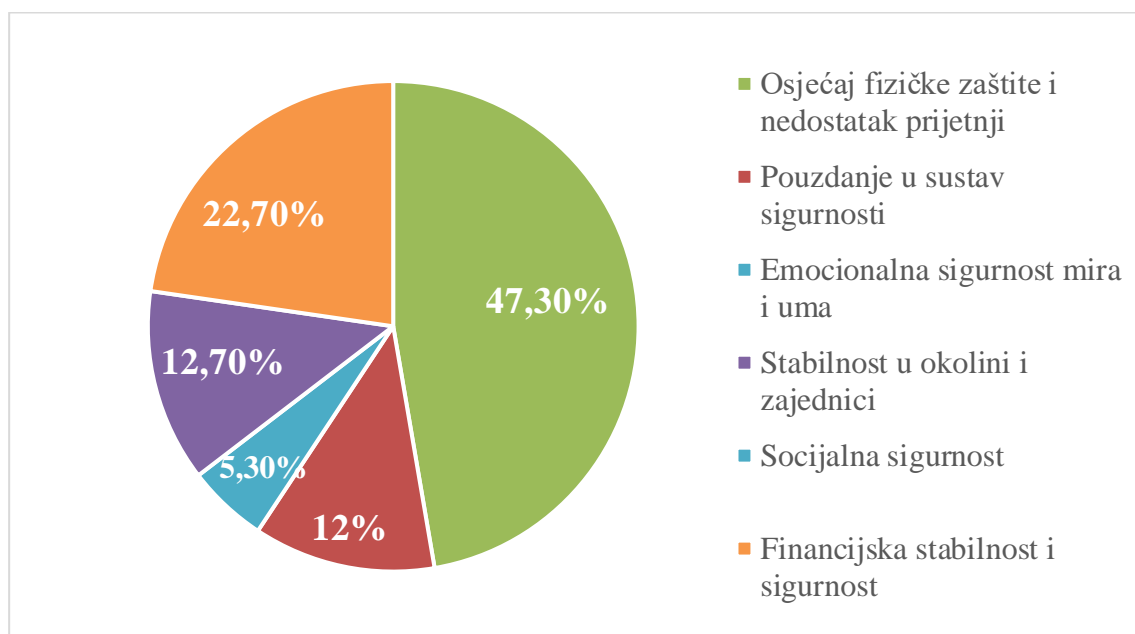
Grafikon br. 3 – Najviši postignuti stupanj obrazovanja

Izvor: Vlastito istraživanje autora

Osobna percepcija sigurnosti svakog individualca jedna je od ključnih čimbenika ovog anketnog upitnika, s obzirom da se odgovori ispitanika temelje na značenju koje sigurnost ima za njih tokom putovanja. Prema grafikonu br. 4, većinski dio ispitanika, njih 71 (47,3%) percipira pojam sigurnosti kao osjećaj fizičke zaštite i nedostatak prijetnji, poput krađa i mogućih terorističkih napada. Nakon toga, za 22 ispitanika (22,7%) pojam sigurnosti označava financijsku sigurnost, odnosno, osjećaj dovoljno financijskih i materijalnih resursa za zadovoljenje osobnih potreba, dok njih 19 (12,7%) percipira sigurnost kao stabilnost u okolini i zajednici koje se odnosi na gostoljubivost i pristupačnost lokalnog stanovništva zemlje u koju putuju, a njih 18 (12%) pouzda se u sustav sigurnosti neke zemlje, u što se podrazumijevaju policija i zakoni zemlje. Nadalje, 12 ispitanika (8%) teži socijalnoj sigurnosti, uz podršku obitelji, prijatelja i zajednice. Najmanji broj ispitanika, njih 8 (5,3%) pojam sigurnosti definira kao emocionalnu sigurnost mira i uma.

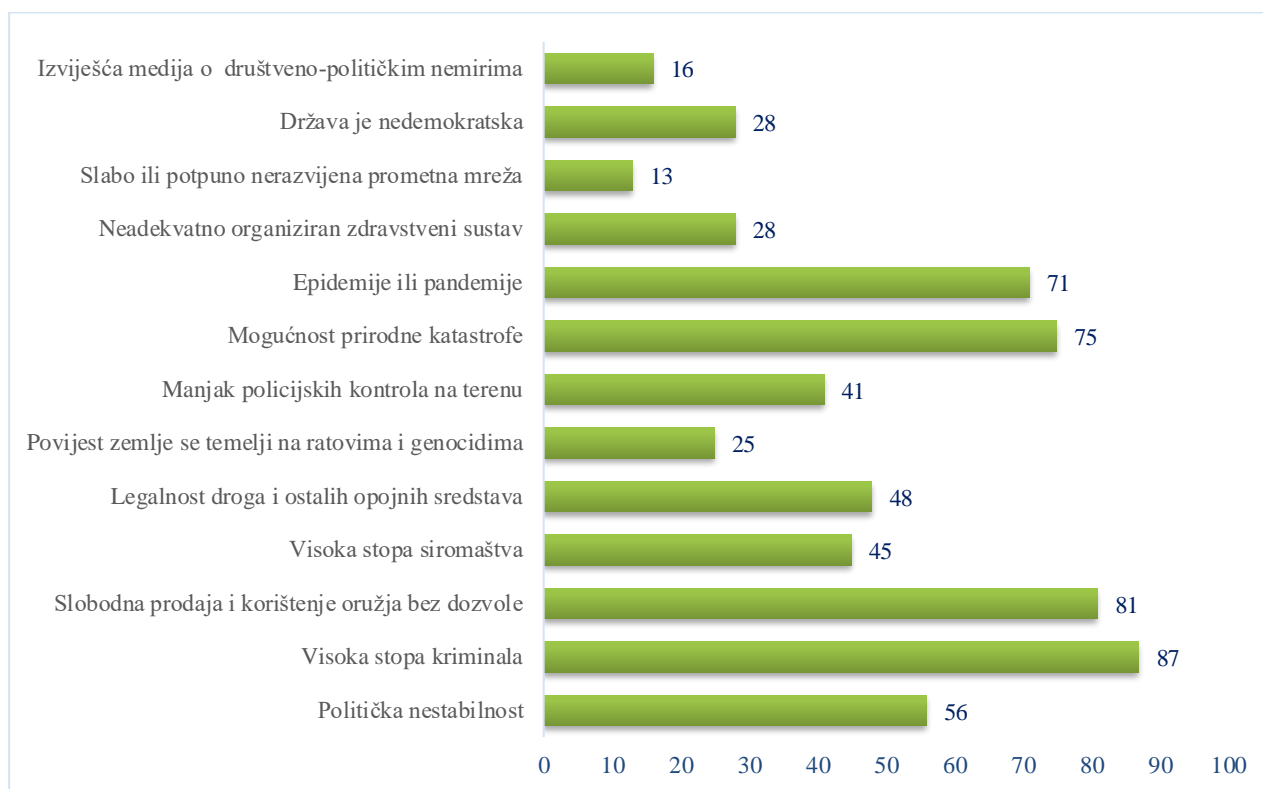
Grafikon br. 4 – Individualno shvaćanje pojma sigurnosti

Izvor: Vlastito istraživanje autora

U odnosu na čimbenike koji ispitanike najviše sprječavaju u odabiru zemlje za putovanje, gdje je svaki ispitanik mogao odabrati do maksimalno pet različitih čimbenika, uvelike prednjači visoka stopa kriminala, koja je odabrana 87 puta, zatim slobodna prodaja i korištenje oružja bez dozvole 81 puta, a nakon toga 70 puta mogućnost prirodne katastrofe koju je odabralo 50% ispitanika kao jednu od ključnih čimbenika. Epidemije ili pandemije odabrane su 71 puta, politička nestabilnost 56 puta, legalnost droga i opojnih sredstava koje su nelegalne u Republici Hrvatskoj 48 puta, visoka stopa siromaštva 45 puta, a manjak policijskih kontrola na terenu 41 puta. Neadekvatno organiziran zdravstveni sustav zemlje i sustav zemlje koja je nedemokratska jednače u broju odgovora, a odabrani su svaki po 28 puta. Naime, 10,7% ispitanika smatra kako izvješća medija o nedavnim slučajevima političko-društvenih nemira čine čimbenik koji utječe na donošenje odluke o odabiru zemlje za putovanje, što je začuđujuće niski postotak u odnosu na naredna pitanja u anketnom upitniku, ponajviše na pitanje čiji odgovori su vidljivi u grafikonu br. , koje se odnosi na izvor informacija o nekoj zemlji, gdje su najčešći izvori internetske mreže i mediji. Nadalje, povijest zemlje koja se temelji na ratovima i genocidima posljednjih desetak godina odabrano je 2 puta, a slabo ili potpuno nerazvijena prometna mreža 13 puta.

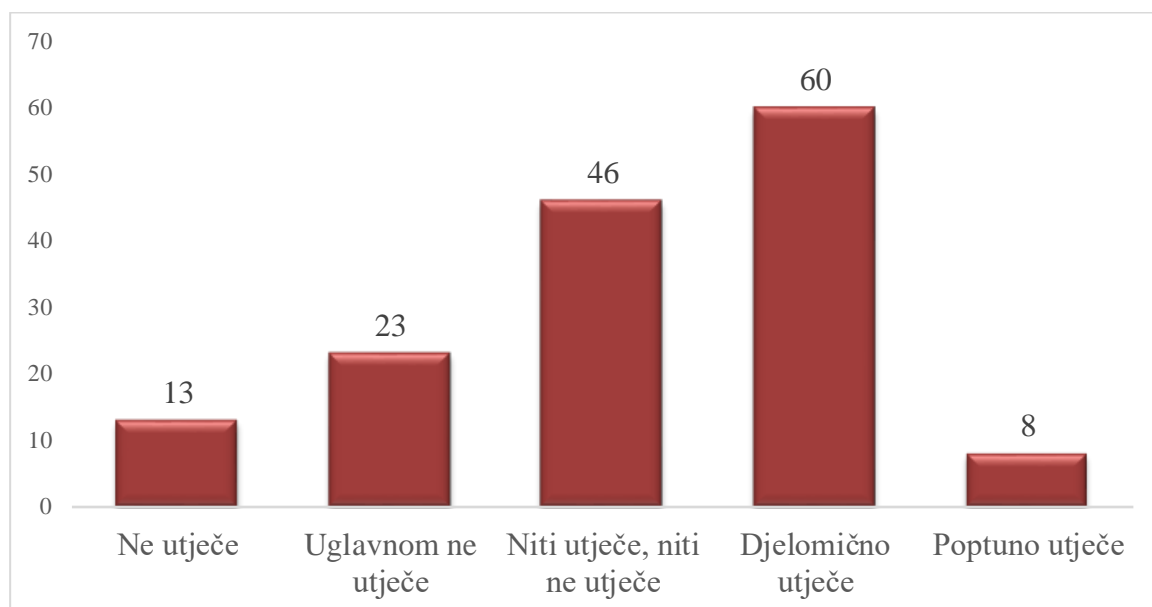
Grafikon br. 5 – Čimbenici koji utječu na odabir zemlje za putovanje

Izvor: Vlastito istraživanje autora

Sljedeće pitanje odnosi se na individualni utjecaj osobne percepcije sigurnosti na svakodnevne životne aktivnosti, gdje su ispitanici mogli odabrati odgovor na ljestvici od ne utječe do potpuno utječe. 60 ispitanika smatra kako njihova percepcija sigurnosti djelomično utječe na njihove svakodnevne aktivnosti, 45 nije odlučno oko odgovora te smatra kako percepcija sigurnosti niti utječe niti ne utječe na njihove svakodnevne aktivnosti. 23 njih smatra kako djelomično ne utječe, 13 da uopće ne utječe, a 8 ispitanika odabire da definiranje sigurnosti potpuno utječe na aktivnosti poput odlaska iz kuće, odabira načina druženja sa zajednicom, odabir sportsko-rekreacijske aktivnosti i slično.

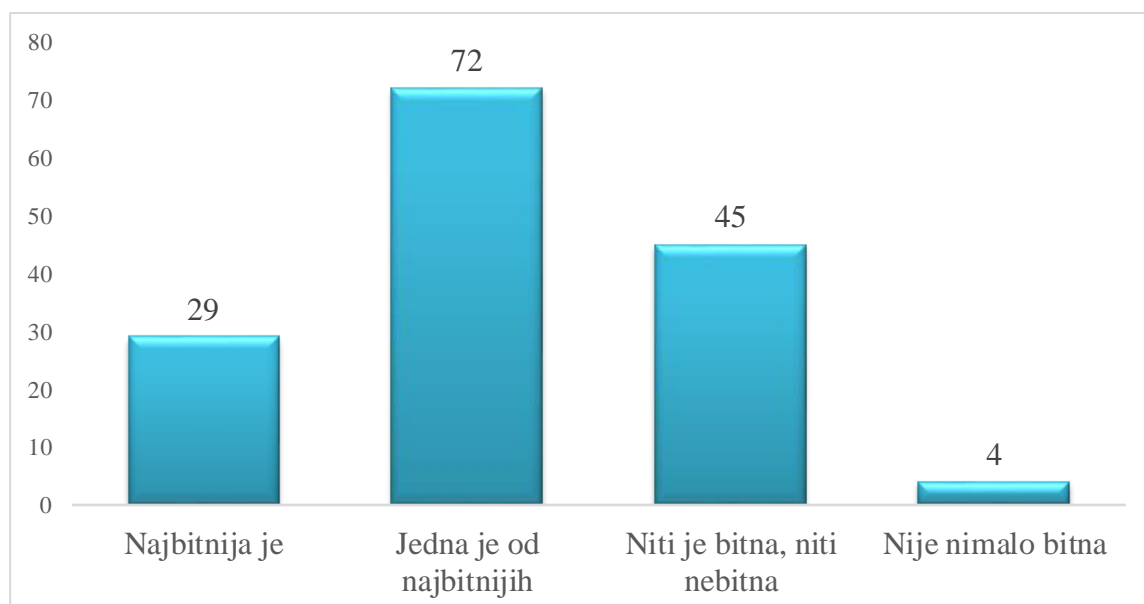
Grafikon br. 6 – Utjecaj percepcije sigurnosti na svakodnevne aktivnosti

Izvor: Vlastito istraživanje autora

Prema grafikonu br.7, na ljestvici od ponuđenih odgovora najbitnija i nimalo bitna, 72 ispitanika odabralo je da je za njih sigurnost jedna od najbitnijih odrednica za odabir putovanja, 45 je neodlučno pa odabire da sigurnost nije ni bitna niti nebitna stavka, 29 smatra da je najbitnija, a njih tek 4 smatra kako sigurnost nije nimalo ključna odrednica za odabir destinacije.

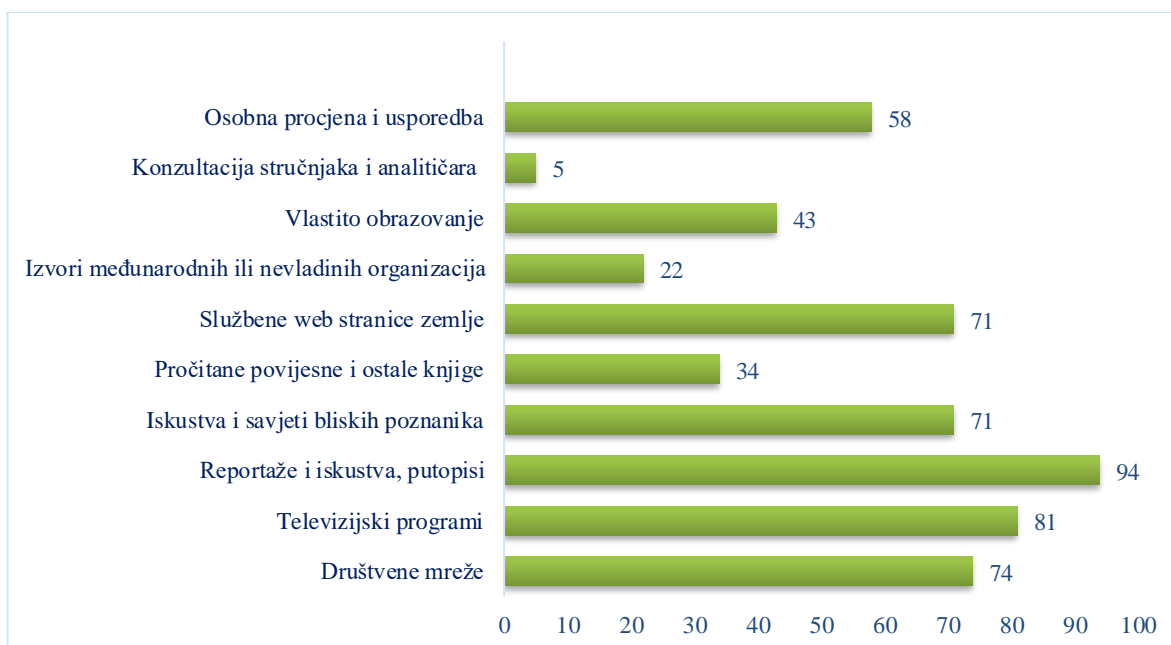
Grafikon br. 7 – Važnost sigurnosti u odabiru destinacije za putovanje

Izvor: Vlastito istraživanje autora

Pitanje anketnog upitnika koje se odnosi na izvor informacija koje kreiraju percepciju sigurnosti neke zemlje, imalo je ograničen, ponuđen odabir izvora informacija o zemlji, gdje su ispitanici mogli odabrati do 5 odgovora. Prema grafikonu br.8, njih 62,7%, odabralo je kao jedan od ključnih izvora, reportaže i putopise ljudi koji su već posjetili tu zemlju, koji kao takav odgovor dominira s 94 odabira. Nakon toga slijedi nailaženje informacija preko televizijskih programa koje je odabrano 81 puta te preko društvenih mreža 74 puta. Službene web stranice turističkih zajednica, vlada ili lokalnih medija odabrane zemlje te savjeti i iskustva bliskih poznanika, odabrani su 71 puta kao pouzdani izvor informacija. 38,7% ispitanika vjeruje u svoju osobnu procjenu i usporedbu na temelju sličnih zemalja, te je takav odgovor odabran 58 puta, dok je osobno obrazovanje kao odgovor odabran 43 puta. Kreiranje percepcije sigurnosti o nekoj zemlji na temelju pročitanih povijesnih i ostalih knjiga odabrano je 34 puta. Na začelju se nalaze ispitanici koji redovito prate izvore vladinih ili nevladinih organizacija prije ili tokom putovanja, što je kao izvor informacija odabrano 22 puta, a na samom kraju se nalaze ispitanici koji konzultiraju stručnjake i analitičare koji se bave sigurnosnim pitanjima, što je odabralo 5 ispitanika.

Grafikon br. 8 – Izvori informacija koji kreiraju percepciju sigurnosti

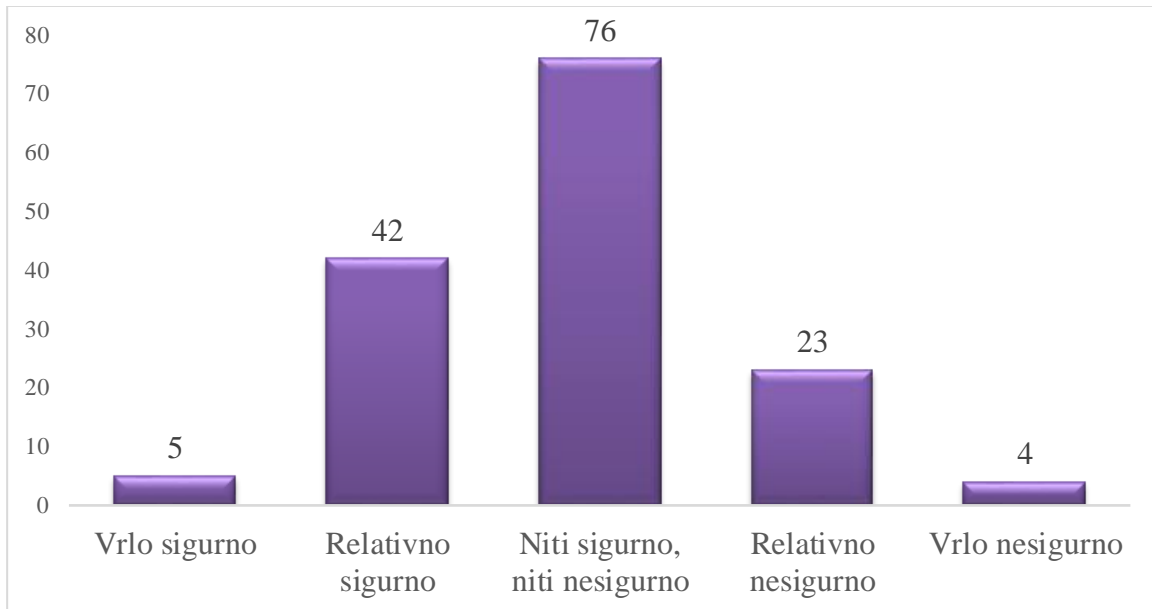

Izvor: Vlastito istraživanje autora

Sljedeći grafikon br.9, prikazuje kako ispitanici vide sigurnost u Africi posljednjih 5 godina. Više od pola ispitanika, njih 76, smatra kako države Afričkog kontinenta nisu ni sigurne, niti nesigurne za putovanje, dok njih 42 smatra da su relativno sigurne, 23 da su relativno nesigurne, 5 da su vrlo sigurne, a 4 da su vrlo nesigurne.

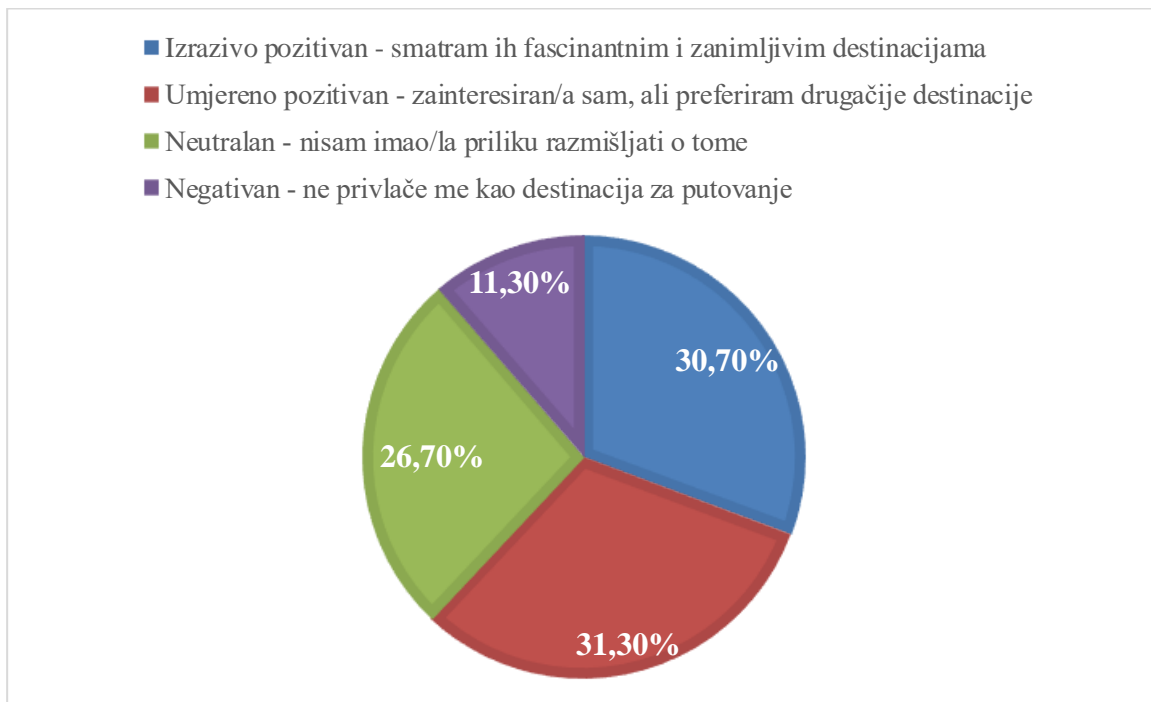
Grafikon br. 9 – Percepcija sigurnosti u Africi

Izvor: Vlastito istraživanje autora

Grafikon br. 10 prikazuje osobne stavove prema Afričkim zemljama kao turističkim destinacijama. Većinski dio ispitanika je zainteresiran za destinacije Afričkog kontinenta, dok najmanje ispitanika, njih 17 (11,3%) ima negativan stav prema Afričkim destinacijama, odnosno ne privlače ih kao destinacije za putovanje. Ukupno 40 ispitanika (26,7%) ima neutralan stav, to jest, nije imalo do sada priliku razmišljati o navedenim destinacijama kod odabira putovanja.

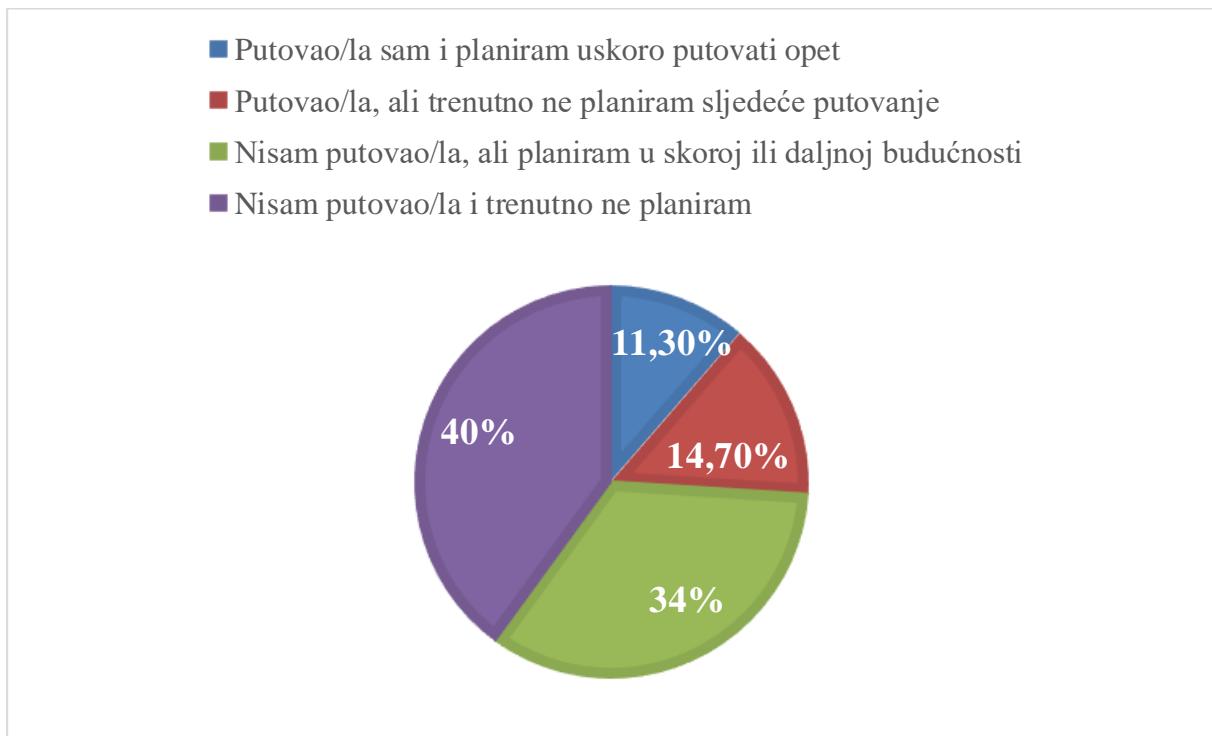
Grafikon br. 10 – Osobni stav prema Afričkim zemljama kao turističkim destinacijama

Izvor: Vlastito istraživanje autora

Prema grafikonu br.11, vidi se kako većinski dio ispitanika nije imao prilike ili interesa putovati u Afriku. Njih 60 (40%), nije putovalo u nijednu Afričku zemlju niti trenutno planira putovanje u takve destinacije. Međutim, njih 51 (34%) nije putovalo u zemlje Afričkog kontinenta, ali planira u skoroj ili daljnjoj budućnosti. 22 (14.7%) ispitanika je putovalo u Afričke zemlje, ali trenutno ne planira putovati opet, dok je njih 17 (11,3%) putovalo u navedene destinacije te uskoro planira putovati ponovno.

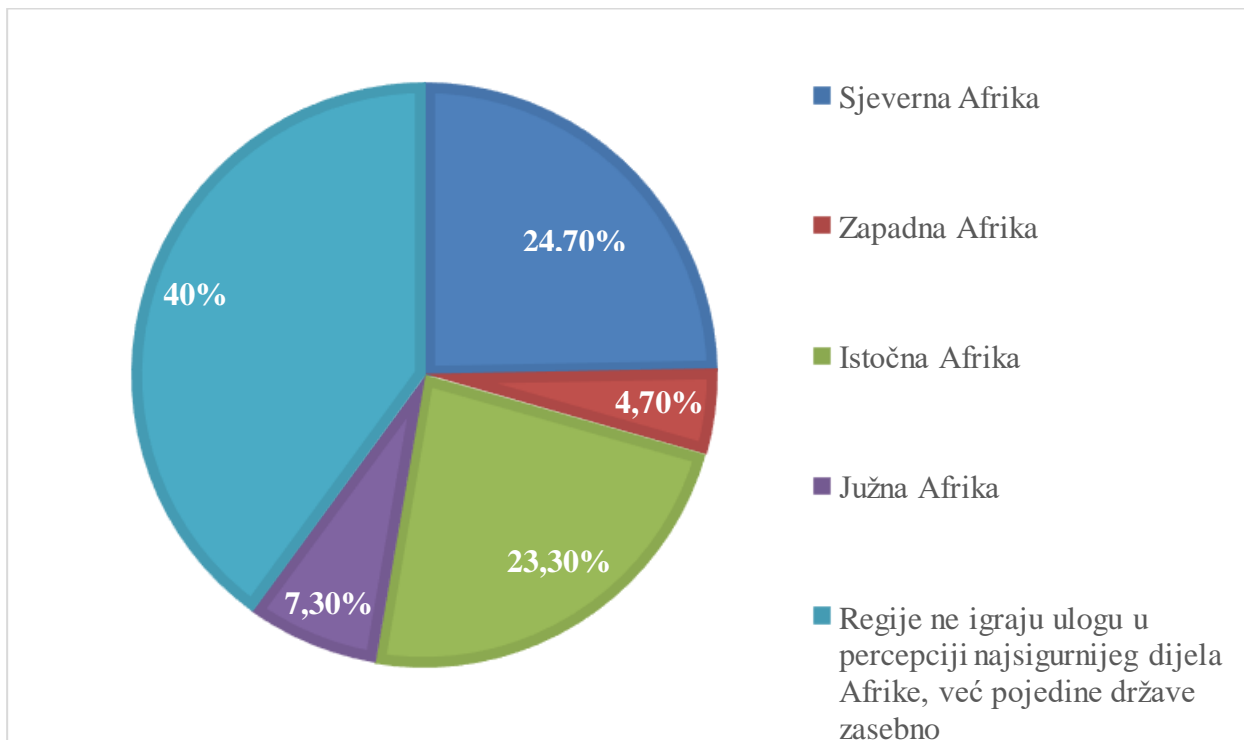
Grafikon br. 11 – Putničko iskustvo putovanja u Afriku

Izvor: Vlastito istraživanje autora

Odgovor koji se odnosi na pitanje najsigurnije geografske regije Afrike, je za 60 ispitanika (40%) bio regionalno neodređen, odnosno većina smatra kako jedna regija ne može biti sigurnija od druge, već sve ovisi o pojedinim državama. Suprotno od toga, 37 ispitanika (24,7%) smatra da je Sjeverna Afrika najsigurnija regija, a 35 ispitanika (23,3%) smatra da je Istočna Afrika sigurnija. Manjinu čini 11 odgovora (7,3%) da je Južna Afrika najsigurnija te 7 odgovora (4,7%) gdje ispitanici smatraju da su državne Zapadne Afrike najsigurnija regija.

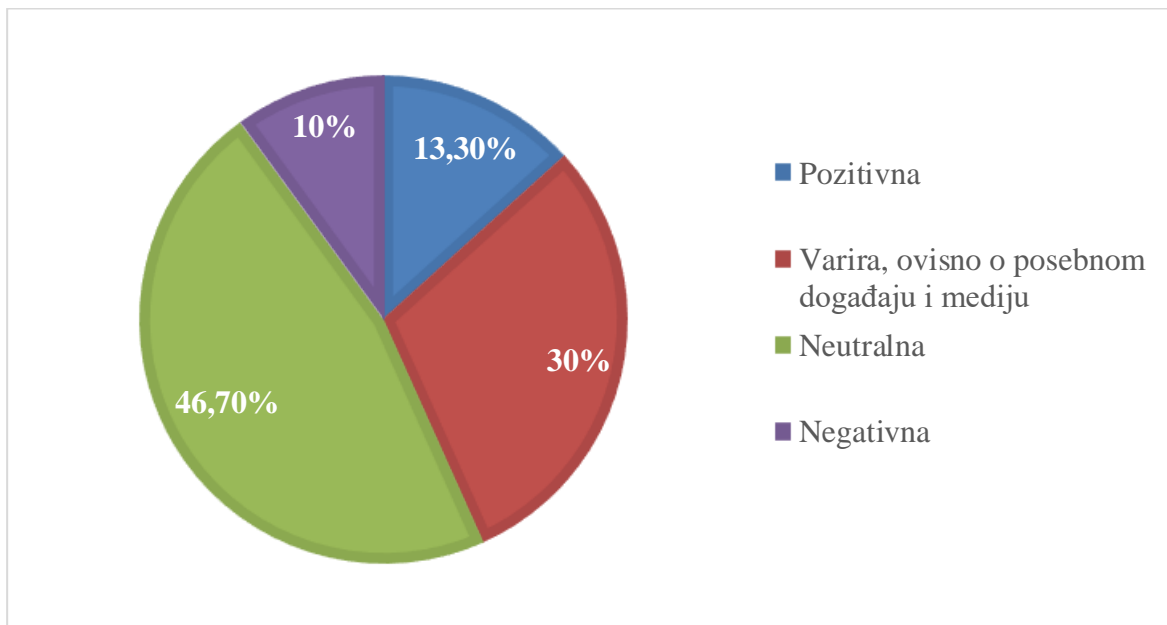
Graikon br. 12 – Najsigurnija regija Afrike

Izvor: Vlastito istraživanje autora

Sljedeće pitanje odnosilo se na percepciju o destinacijama Afrike, kakvu kreiraju suvremeni mediji. Ispitanici su imali mogućnost ocijeniti percepciju medija o Afričkim zemljama od negativna do pozitivna (Grafikon br.13). Od toga, 70 ispitanika (46,7%) smatra da su izvještaji medija o Africi neutralni, odnosno da su izvještavanja raznolika, ali ima i pozitivnih priča, dok 45 ispitanika (30%) tvrdi da percepcija medija varira, ovisno o mediju i specifičnim događajima. Konačno, 20 ispitanika (13,3%) ocjenjuje percepciju medija kao pozitivnu, što znači da mediji često ističu ljepote i kulture Afričkih zemalja. Suprotno od toga, 15 ispitanika (10%) ocjenjuje percepciju medija kao negativnu, odnosno prema njihovom mišljenju, mediji često izjašnjavaju o nesigurnostima i problemima Afričkih zemalja.

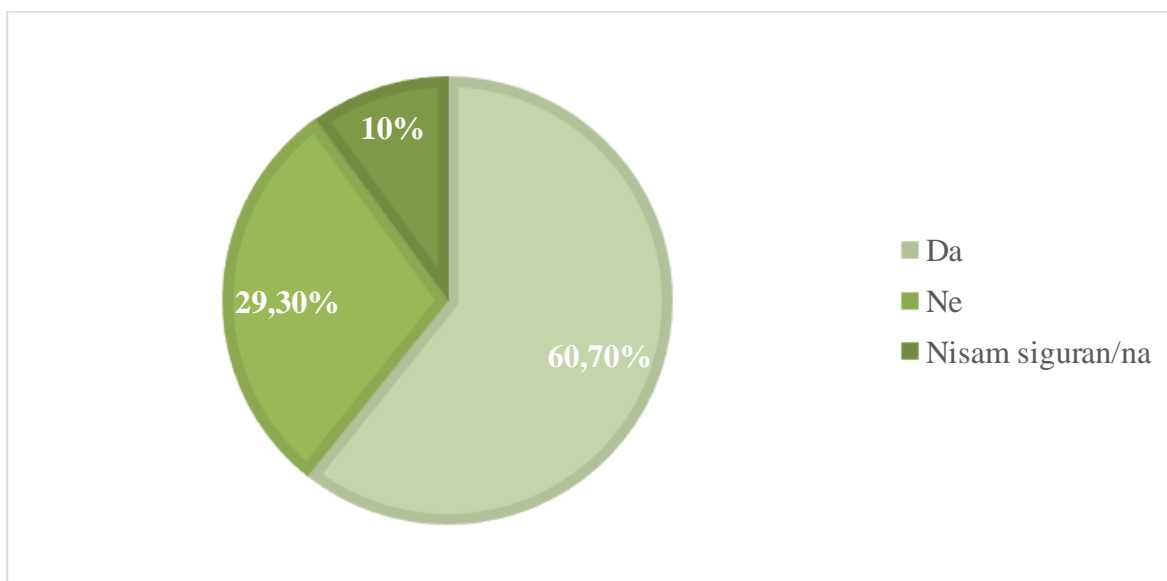
Grafikon br. 13 – Ocjena percepcije medija o Afričkim destinacijama

Izvor: Vlastito istraživanje autora

Sljedeće pitanje podstavljeno je prije istraživanja kao autorova hipoteza da su svi ispitanici upoznati sa državom Ruandom, međutim grafikon br. 14 prikazuje kako za Republiku Ruandu nije čuo svaki ispitanik, iako više od pola jeste upoznato s navedenom državom. 91 ispitanika (60,7%), čulo je za Republiku Ruandu, 44 ispitanika (29,3%) nije čulo za državu Ruandu, dok njih 15 (10%) nije potpuno sigurno u svoj odgovor.

Grafikon br. 14 – Poznavanje države Ruande među ispitanicima

Izvor; Vlastito istraživanje autora

Sljedeće pitanje anketnog upitnika povezano je s prethodnim pitanjem, a odnosi se na tri karakteristike koje prve padnu na pamet ispitaniku na spomen Ruande. Navedeno je u pitanju, da ga ispune ispitanici koji su čuli za Ruandu, što je prema Grafikonu br. 14, ukupno 91 ispitanika, međutim odgovore na pitanje prikazano u Grafikonu br.15, odabralo je 102 ispitanika. Pretpostavka autora je da su odgovorili i ispitanici koji nisu sigurni jesu li čuli za Republiku Ruandu, pa su ih karakteristike podsjetile na specifičnosti zemlje. Svaki ispitanik odabrao je po tri ponuđena odgovora, od čega se kao najdominantnije karakteristike Ruande ističu: safari turizam (44,7%), genocidi u nedalekoj prošlosti (43%), prirodne ljepote i atrakcije (30,7%), iznimna čistoća okoliša i ekološka osviještenost stanovnika (27,2%), rezervati gorila (24,6%), država bez izlaza na more (23,7%), siromaštvo i neobrazovanost lokalnog stanovništva (22,8%), luksuzni smještaji u području ekoturizma (17,6%), brzi gospodarski rast i stabilnost (14,9%). Manje od 10 ispitanika odabralo je odgovore; niska stopa kriminala (7,9%) te adekvatno organiziran politički sustav (3,5%).

Grafikon br. 15 – Karakteristike Ruande

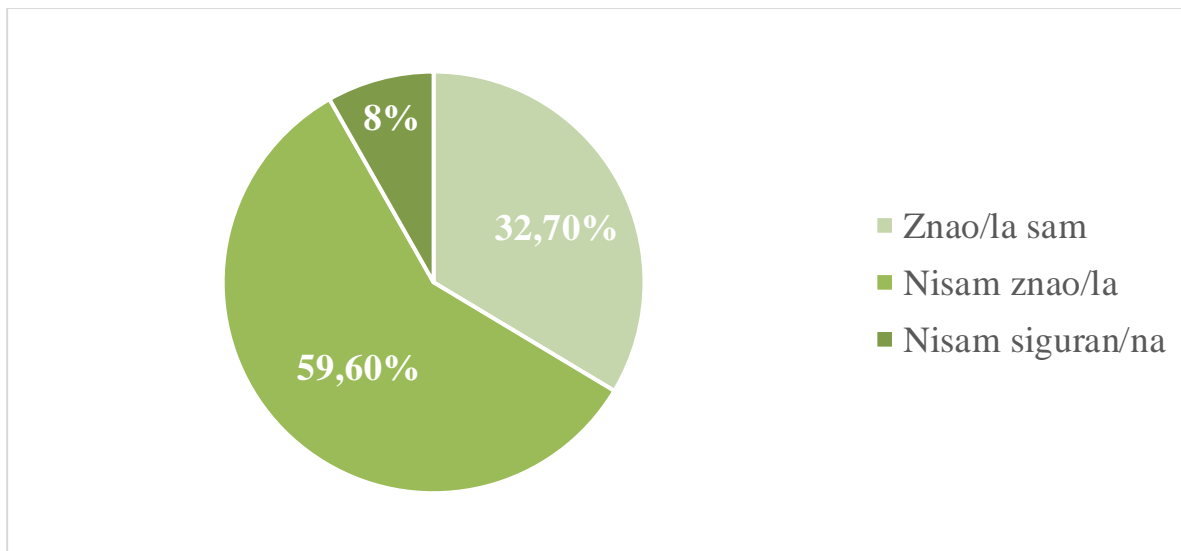

Izvor: Vlastito istraživanje autora

Naredna četiri pitanja (Grafikoni br: 16, 17, 18, 19) ukazuju službene informacije od strane Svjetske Banke, UN-a i Svjetskog indeksa sigurnosti, koje čine osnovu teze da je Ruanda sigurna i održiva zemlja za putovanje u Africi. Ispitanike se ispituje jesu li upoznati sa navedenim informacijama.

Grafikon br.16., prikazuje kako više od pola ispitanika, njih 89 (59.6%), nije upoznato sa time da je Ruanda proglašena najčišćom državom Afrike od strane Svjetske banke 2019.godine. Međutim, 49 ispitanika (32,7%), upoznato je sa tom tvrdnjom, dok 12 ispitanika (8%) nije sigurno u svoj odgovor.

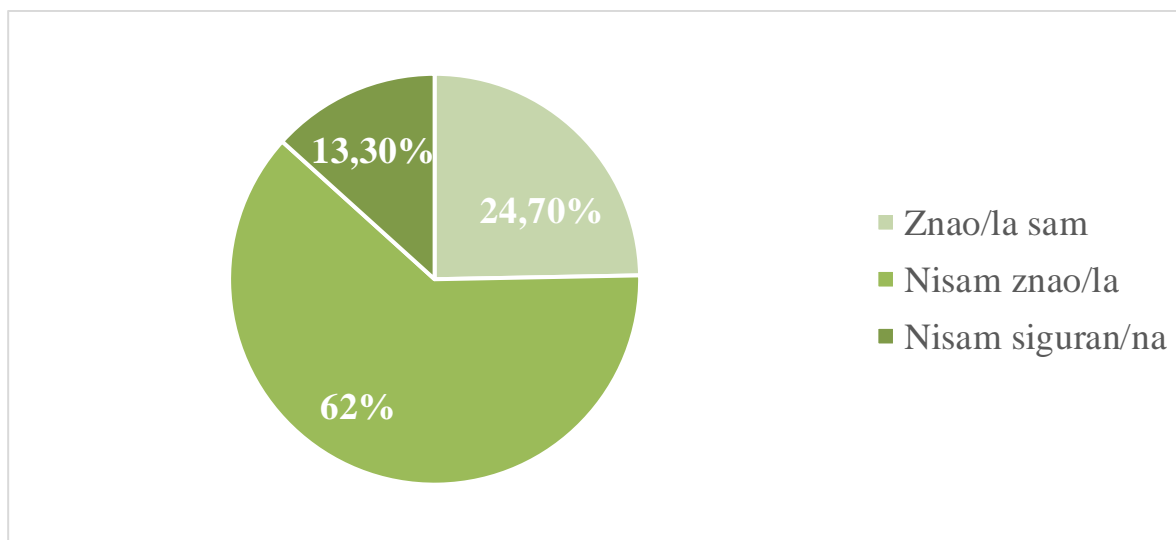
Grafikon br. 16 – Ruanda proglašena najčišćom državom Afrike

Izvor: Vlastito istraživanje autora

Prema Grafikonu br. 17, većinski dio ispitanika, njih 93 (62%) nije upoznat sa tvrdnjom da je Vlada Republike Ruande potpuno zabranila uvoz i proizvodnju plastičnih vrećica i ambalaže još 2008.godine. Suprotno od toga, 37 ispitanika (24,7%) upoznato je sa tom tvrdnjom, a 20 ispitanika (13.3%) nije sigurno u svoj odgovor.

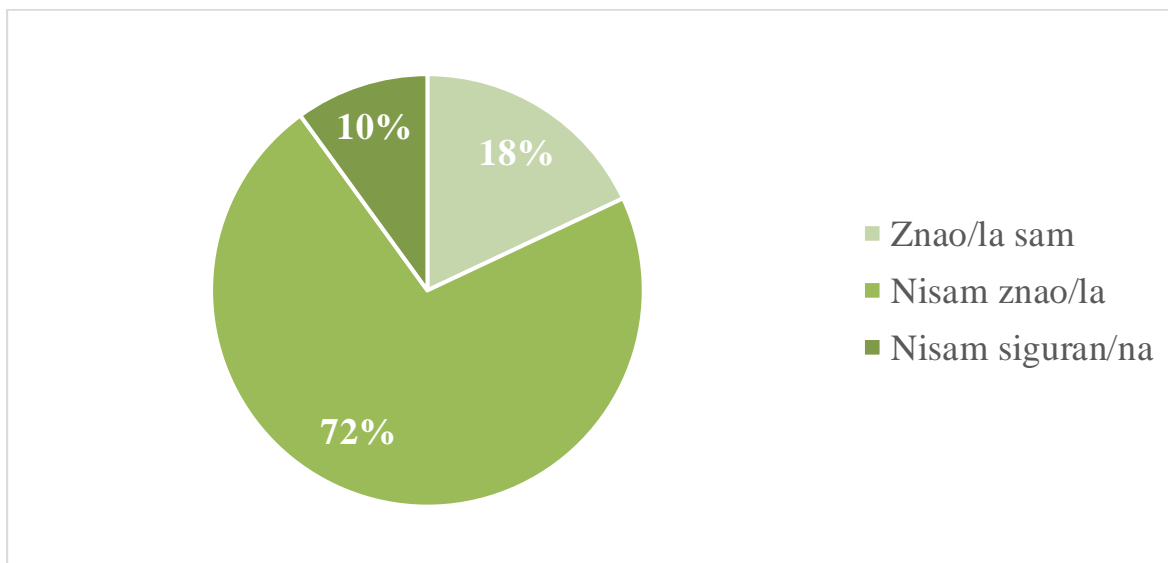
Grafikon br. 17 – Zabrana uvoza i proizvodnje plastične ambalaže

Izvor: Vlastito istraživanje autora

Ispitanici također, u većoj mjeri, nisu informirani o činjenici da je Republika Ruanda druga država s obzirom gospodarski na razvoj u Africi: njih 108/(72%) nije znalo za tu tvrdnju, njih 27 (18%) je znalo, dok je njih 15 (10%) neodlučno oko odgovora.

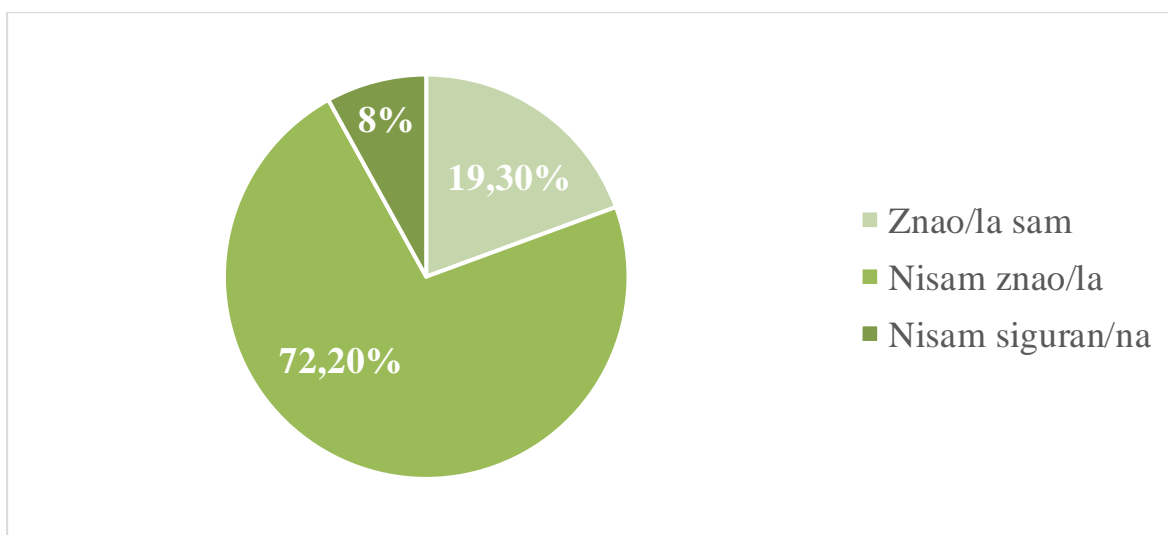
Grafikon br. 18 – Ruanda kao druga zemlja po gospodarskom razvitku

Izvor: Vlastito istraživanje autora

Nadalje, na Grafikonu br.19 također se vidi neinformiranost ispitanika od kojih njih većina od 109 osoba (72,2%) ne zna da je Ruanda proglašena drugom najsigurnijom državom u Africi, sukladno svjetskom indeksu sigurnosti. 29 ispitanika (19,3%) znalo je za tu informaciju, a njih 12 (8%) nije potpuno sigurno u svoj odgovor.

Grafikon br. 19 – Ruanda proglašena drugom najsigurnijom državom Afrike

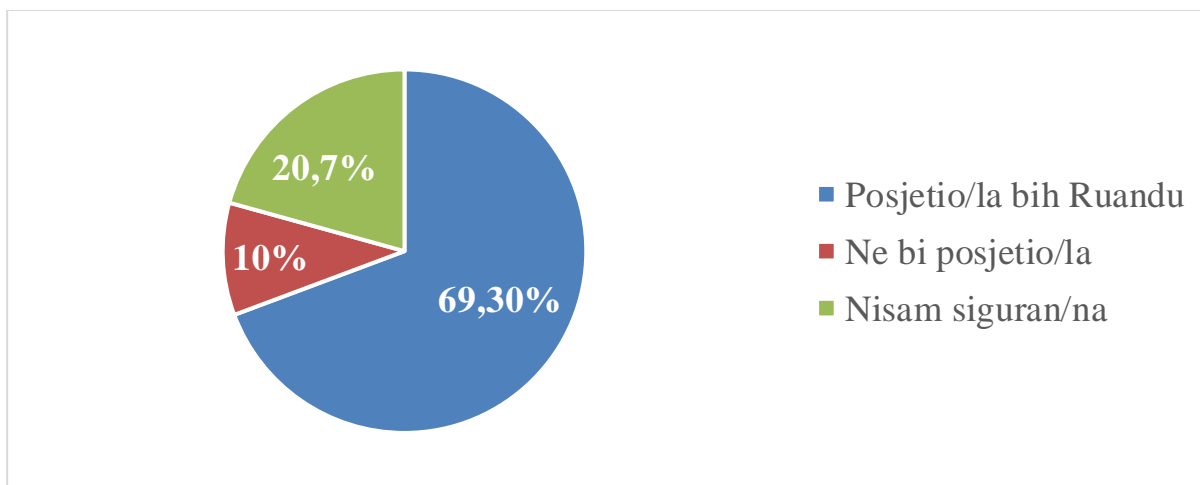

Izvor: Vlastito istraživanje autora

Na ciljano pitanje mogućih posjeta Ruandi u budućnosti, većinski dio ispitanika, njih 104 (69.3%), posjetilo bi u budućnosti Ruandu, dok 15 ispitanika (10%) nije zainteresirano posjetiti državu, sukladno Grafikonu br.20. Dodatno, 31 ispitanik (20,7%) nije siguran u svoj odgovor.

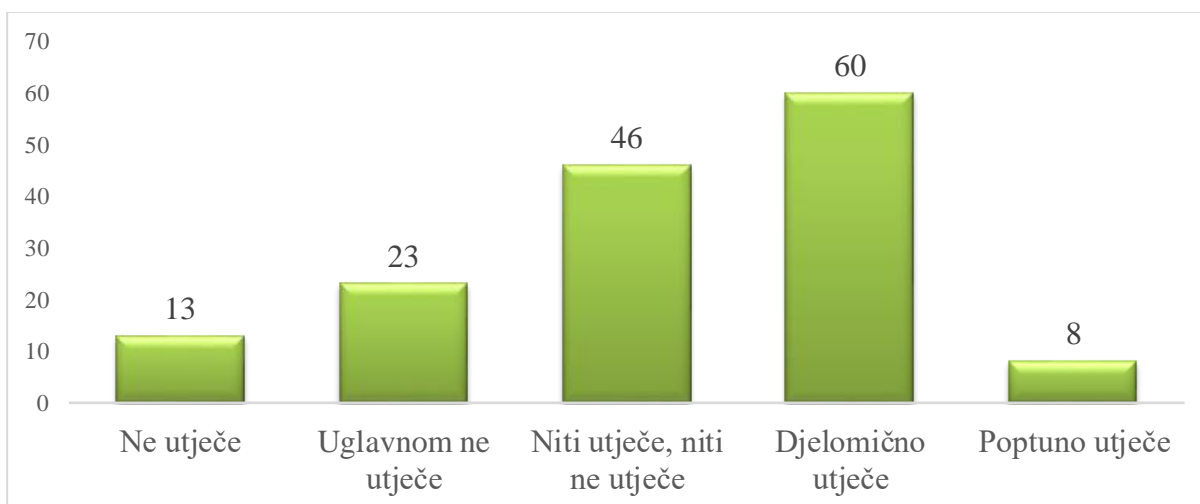
Grafikon br. 20 – Interes ispitanika za posjet Ruandi

Izvor: Vlastito istraživanje autora

Posljednje pitanje bilo je prikazano u obliku ljestvice od 1 do 5. Prema Grafikonu br.21, vidljivo je kako većini ispitanika čistoća okoliša i ekološka osviještenost stanovništva, uvelike utječu na kreiranje percepcije sigurnosti o nekoj zemlji: 62 ispitanika (41.3%) ocijenilo je važnost ekoloških čimbenika za percipiranje sigurnosti ocjenom broj 4, po 36 ispitanika (24%) ocijenilo je sa 5 i sa 3, dok je 12 ispitanika (8%) ocijenilo sa 2. Tek 4 ispitanika (2,7%) smatra kako navedeno ne utječe na njihovo kreiranje percepcije sigurnosti.

Grafikon br. 21 – Utjecaj čistoće i ekoloških čimbenika na percepciju sigurnosti

Izvor: Vlastito istraživanje autora

6.5. Rasprava sukladno rezultatima provedenog istraživanja

Navedeno je kako se mnoge Afričke zemlje suočavaju s izazovima u percepciji njihove sigurnosti zbog političkih nestabilnosti, prirodnih katastrofa, razvoja kriminala i siromaštva ili sukoba. Međutim, Ruanda se pozicionira kao održiva i sigurna destinacija, kojoj je proteklih godina dodijeljen globalni certifikat za sigurnost od strane Svjetskog Vijeća za Putovanje i Turizam (skraćeno: *WTTC*) pod nazivom „*Safe Travels*“, što privlači pažnju međunarodnih putnika među ostalim afričkim državama sa istom ili sličnom stopom sigurnosti (<https://visitrwanda.com/rwanda-receives-global-recognition-for-tourism-safety/>, pristup: 02.04.2024.). Suprotno od toga, rezultati istraživanja provedenog među hrvatskim putnicima, potvrđuju da većina Afriku percipira kao destinaciju koja nije ni izrazito sigurna, ali ni izrazito nesigurna, u odnosu na druge destinacije. Individualna percepcija sigurnosti varira odnosno o dobi, spolu i putničkom iskustvu ispitanika. Većina ispitanika daje prednost osjećaju fizičke i financijske sigurnosti u odnosu na emocionalnu sigurnost, socijalnu sigurnost ili povjerenje u sigurnosti sustav zemlje koju posjećuju. Veći broj ispitanika fokusira se na čimbenike poput visokih stopa kriminala, slobodu prodaje i korištenja oružja bez dozvole, rizik od prirodnih katastrofa ili pandemija, dok medijske izvještaje o društveno-političkoj situaciji neke zemlje doživljavaju manje relevantnima, no ipak koriste medije u kreiranju percepcije sigurnosti, s naglaskom na digitalne medije. Unatoč prevladavajućem pozitivnom stavu prema afričkim destinacijama, ispitanici smatraju da sigurnost u Africi ovisi o specifičnim uvjetima u pojedinim državama, a ne o geografskim regijama. Intrigantno je da su većina ispitanika mlađe generacije sa stečenim obrazovanjem iznad osnovne škole, no samo 60% njih je čulo da Republika Ruande uopće postoji kao država, što je suprotno od autorove privatne hipoteze da su svi ispitanici upoznati s Ruandom kao državom turističkog tržišta Afrike. Također, ispitanici nisu dovoljno informirani o njezinoj sigurnosti i održivosti, koja je u odabiru destinacije ispitana u anketnom upitniku, pri čemu je manji dio ispitanika ocijenio nedostatak čistoće okoliša i ekološke svijesti lokalnog stanovnika kao faktore koji utječu na kreiranje njihove vlastite percepcije sigurnosti. Zaključno, nakon provedenog istraživanja, većinski dio ispitanika je razmotrio mogućnost posjeta Ruandi kao turističkoj destinaciji, što je bio i jedan od ključnih ciljeva istraživanja – približiti Ruandu kao potencijalnu, sigurnu i održivu destinaciju.

7. ZAKLJUČAK

Republika Ruanda, poznata kao „Zemlja tisuće brežuljaka“ (engl. *Land of thousand hills*), nudi izuzetno bogatstvo turističkih resursa i atrakcija koje zadovoljavaju različite interese suvremenih putnika. Od spektakularnih nacionalnih parkova poput Nacionalnog parka Vulkan, gdje posjetitelji mogu doživjeti blizak susret s gorilama, do prekrasnim jezera i dinamičnih gradova kao što je Kigali, Ruanda uspješno kombinira prirodne ljepote s kulturnim bogatstvom. Osim prirodnih resursa, Ruanda također nudi i značajnu kulturnu baštinu te etno turističke atrakcije, koje doprinose raznovrsnosti turističke ponude. Infrastrukturni razvoj i strateško planiranje turističkog sektora dodatno osnažuju njen status na globalnom turističkom tržištu. Ruanda kao takva, ima kapacitet postati vodeća destinacija u afričkom turizmu, zahvaljujući sinergiji između očuvanja prirode, održivog razvoja, društvene odgovornosti i kulturne promocije, čime osigurava jedinstvena i održiva turistička iskustva koja spajaju avanturu, edukaciju i prirode vrijednosti. Njezin održiv pristup upravljanja turizmom trebao bi služiti kao primjer mnogim drugim zemljama koje bi trebale usvojiti slične prakse, uključujući i Republiku Hrvatsku. Ruanda je demonstrirala kako pravilno usmjereni ekoturizam može značajno doprinijeti održivosti zemlje, dok istovremeno potiče gospodarski rast i poboljšava kvalitetu života lokalnih zajednica. Uzimajući u obzir uspjehe Ruande u ovom području, ostale države turističkog tržišta mogu učiti kako integrirati održive turističke prakse u svoje strategije razvoja turizma. Navedeno uključuje uspostavljanje učinkovitih politika očuvanja prirodnih resursa, poticanje odgovornog ponašanja turista i razvoj održivih turističkih proizvoda, ali i smještajnih objekata, koji mogu zadovoljiti ekološke i društvene standarde. Implantacija ovih pristupa može pomoći u stvaranju dugoročnog održivog turizma koji koristi kako prirodi, tako i ljudima.

IZJAVA O AUTORSTVU

Završni/diplomski rad isključivo je autorsko djelo studenta te student odgovara za istinitost, izvornost i ispravnost teksta rada. U radu se ne smiju koristiti dijelovi tuđih radova (knjiga, članaka, doktorskih disertacija, magistarskih radova, internetskih i drugih izvora) bez pravilnog citiranja. Dijelovi tuđih radova koji nisu pravilno citirani, smatraju se plagijatom i nezakonitim prisvajanjem tuđeg znanstvenog ili stručnoga rada. Sukladno navedenom studenti su dužni potpisati izjavu o autorstvu rada. Ja, Veronika Crnko (ime i prezime studenta) pod punom moralnom, materijalnom i kaznenom odgovornošću, izjavljujem da sam isključivi autor/ica završnog/diplomskog rada pod naslovom Turistike atrakcije i resursi Ruande te da u navedenom radu nisu na nedozvoljeni način (bez pravilnog citiranja) korišteni dijelovi tuđih radova.

Student/ica: (vlastoručni potpis)

8. LITERATURA

1. Adekunle, J. (2007): *Culture and Customs of Rwanda*, Greenwood Press, London
2. African Parks. Rwanda. <https://www.africanparks.org/the-parks/nyungwe>. (Datum pristupa: 09.07.2024.)
3. Afrička Velika Jezera - informacijska platforma. Ruanda. Jezero Kivu. <https://www.africangreatlakesinform.org/page/lake-kivu> (Datum pristupa: 12.05.2024.)
4. Alfirević N., Pavičić J., Vujnović O., Vlašić G. (2014): *Društveno odgovorno poslovanje*, No.2, Školska knjiga, Zagreb
5. All About Rwanda. About Rwanda. Umuganda. <https://www.allaboutrwanda.com/umuganda.html> (Datum pristupa 02.04.2024.)
6. Bilen, M. (2006): *Turizam i prostor*, Ekonomsko-geografski aspekti turističke valorizacije prostora u turizmu, Karlovac, Veleučilište u Karlovcu
7. Briggs, P. (2023): *Rwanda – with gorilla tracking in DRC*, No2, Bradt Travels Guide Limited, Preuzeto s: https://books.google.hr/books/about/Rwanda.html?id=nNzoEAAAQBAJ&redir_esc=y
8. Čavlek N., Bartoluci M., Prebežec D., Kesar O. (2011): *Turizam – Ekonomske osnove i organizacijski sustav*, Str. 388-393, Školska knjiga, Zagreb
9. Čorak S., Mikačić V., Trenzer Ž., Kožić I. (2014): *Osnove turizma*, No. 2., Školska knjiga, Zagreb
10. Des Forges, A., L. (1999): *Leave None to Tell the Story: Genocide in Rwanda*, Human Rights Watch
11. Du Cross, H., McKercher B. (2015): *Cultural tourism*, No.2, GranBy Routledge.
12. EcoToursRwanda. Rwanda Eco Lodges. <https://www.ecotourswanda.com/eco-lodges/rwanda-eco-lodges.html>. (Datum pristupa: 22.08.2024.)
13. Gardner, K. (2012): *Discordant Development: Global Capitalism and the Struggle for Connection in Bangladesh*, Pluto Press
14. Gatwa, T. (2005): *The Churches and Ethnic Ideology in the Rwandan Crises 1900–1994*, Regnum Books International
15. Grdić, Š., Z., Perić, J. (2017): *Klimatske promjene i turizam*, Međuzavisnost klimatskih promjena i turizma, Fakultet za menadžment u turizmu i ugostiteljstvu. Opatija

16. Honey, M. (2008): *Ecotourism and Sustainable Development: Who Owns Paradise?* Vol. 2, Island Press, Washington
17. Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje, *Turizam*, Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2013. – 2024.: <https://www.enciklopedija.hr/clanak/turizam>. (Datum pristupa: 24.07.2024.)
18. IUCN (International Union for Conservation of Nature) (2020): *Protected Area Management in the Albertine Rift*. IUCN Publications
19. Izvještaj radne skupine Afričke komisije o autohtonim populacijama/zajednicama – Misija Republika Ruanda, 2008. Preuzeto s: https://www.iwgia.org/images/publications/0474_randa_2-engelsk.pdf (Datum pristupa: 03.05.2024.)
20. King, D. (2006): *Cultures of the world – Rwanda*, Marshall Cavendish Benchmark, New York
21. Kiss, A. (2004): *Is Community-Based Ecotourism a Good Use of Biodiversity Conservation Funds?* Trends in Ecology & Evolution, Vol 19, No 5, Str. 232-237. Preuzeto s: https://www.researchgate.net/publication/7080794_Is_Community-Based_Ecotourism_a_Good_Use_of_Biodiversity_Conservation_Funds
22. Kušen. E. (2002): *Turizam i prostor*, Klasifikacija turističkih atrakcija, Str. 1-12
23. Mazimhaka, J. (2007): *Diversifying Rwanda's Tourism Industry: A Role for Domestic Tourism*, Preuzeto s: <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/03768350701445590>.
24. Ministarstvo Trgovine i Industrije Republike Ruande. (2009): Turistička Politika Ruande, Preuzeto s: https://www.minicom.gov.rw/fileadmin/user_upload/Minicom/Publications/Policies/Tourism_Policy_Cleaned_.pdf (Datum pristupa: 03.05.2024.)
25. Nacionalni Institut za statistiku Ruande. Transport i turizam (Izvoz iz Statističkog biltena 2015). Preuzeto s: <https://www.statistics.gov.rw/statistical-publications/subject/tourism-and-transport> (Datum pristupa: 08.07.2024.)
26. Nyungwe Forest National Park. Home. <https://www.nyungweforestnationalpark.org> (Datum pristupa: 22.05.2024.)
27. Partners in Health. *How PIH Is Supporting Farmers In Rural Rwanda*. <https://www.pih.org/article/how-pih-supporting-farmers-rural-rwanda> (Datum pristupa: 22.07.2024.)

28. Plumptre, A. J., i sur. (2011): *The biodiversity of the Albertine Rift*, No.3. <https://www.researchgate.net/publication/222569961> The Biodiversity of the Albertine Rift (Datum pristupa: 07.08.2024.)
29. Službena stanica Ujedinjenih Naroda. Rad na ciljevima održivog razvoja. Ruanda. <https://rwanda.un.org/en/sdgs> (Datum pristupa: 30.05.2024)
30. Službena stranica Svjetske Banke – World Bank. Ruanda. <https://www.worldbank.org/en/country/rwanda/overview> (Datum pristupa: 02.04.2024.)
31. Službena stranica Svjetske Turističke Organizacije. <https://www.unwto.org/> (Datum pristupa: 02.04.2024.)
32. Službena stranica Turističke Zajednice Ruande – Visit Rwanda: <https://visitrwanda.com/> (Datum pristupa: 02.04.2024.)
33. Službena stranica UNESCO-a. <https://www.unesco.org/en>. (Datum pristupa: 02.04.2024.)
34. Službena stranica Vlade Republike Ruande; <https://www.gov.rw/> (Datum pristupa: 02.04.2024.)
35. UN turizam. Najbolja turistička naselja. Afrika. Ruanda. <http://tourism-villages.unwto.org/> (Datum pristupa: 09.07.2024.)
36. Valčić, M. (2018): *Turizam i kultura*, Naklada Jurčić d.o.o., Zagreb
37. Vlada Republike Ruande. Vizija Razvoja Republike Ruande 2020. Preuzeto s: https://climatechange.gov.rw/fileadmin/user_upload/Documents/Report/RwandaVision2020.pdf (Datum pristupa: 03.07.2024.)
38. Volcanoes National Park Rwanda. Ecotourism and conservation in Rwanda. <https://www.volcanoesnationalparkrwanda.com/ecotourism-and-conservation-in-rwanda/> (Datum pristupa: 25.07.2024.)
39. Wanyera. F. (2014): *Eco-tourism as a strategy for biodiversity conservation in Rwanda*, Strathmore University, Preuzeto s: <https://suplus.strathmore.edu/items/6e5e4d66-731f-489e-8fa4-85e9caf86f97>
40. Weaver, D. (2001): *The Encyclopedia of Ecotourism*, CABI Publishing.
41. Young, H., Goldman L. (2015): *The Growing ecotourism sector. Livelihoods, Natural Resources, and Post-Conflict Peacebuilding*, Routledge, New York, Preuzeto s: <https://www.researchgate.net/publication/273669942> Livelihoods Natural Resources and Post-Conflict Peacebuilding Post-Conflict Peacebuilding and Natural Resource Management.

POPIS ILUSTRACIJA I PRILOGA

POPIS SLIKA:

Slika br.1. – Geografski smještaj Republike Ruande i prikaz nacionalnih parkova	6
Slika br. 2 – Imigongo umjetnička djela	10
Slika br. 4 – Luksuzan resort uz jezero Kivu	14
Slika br. 3 - Kigali	16
Slika br. 5- Bisate luksuzne vile.....	29

POPIS TABLICA:

Tablica br. 1 – Fauna nacionalnog parka Nyungwe.....	19
--	----

POPIS GRAFIKONA:

Grafikon br. 1 – Spol ispitanika	34
Grafikon br. 2 – Dob ispitanika.....	34
Grafikon br. 3 – Najviši postignuti stupanj obrazovanja.....	35
Grafikon br. 4 – Individualno shvaćanje pojma sigurnosti	36
Grafikon br. 5 – Čimbenici koji utječu na odabir zemlje za putovanje.....	37
Grafikon br. 6 – Utjecaj percepcije sigurnosti na svakodnevne aktivnosti	38
Grafikon br. 7 – Važnost sigurnosti u odabiru destinacije za putovanje.....	38
Grafikon br. 8 – Izvori informacija koji kreiraju percepciju sigurnosti	39
Grafikon br. 9 – Percepcija sigurnosti u Africi	40
Grafikon br. 10 – Osobni stav prema Afričkim zemljama kao turističkim destinacijama	41
Grafikon br. 11 – Putničko iskustvo putovanja u Afriku	42
Grafikon br. 12 – Najsigurnija regija Afrike	43
Grafikon br. 13 – Ocjena percepcije medija o Afričkim destinacijama	44
Grafikon br. 14 – Poznavanje države Ruande među ispitanicima.....	44
Grafikon br. 15 – Karakteristike Ruande	45
Grafikon br. 16 – Ruanda proglašena najčišćom državnom Afrike.....	46
Grafikon br. 17 – Zabrana uvoza i proizvodnje plastične ambalaže.....	46
Grafikon br. 18 – Ruanda kao druga zemlja po gospodarskom razvitku.....	47
Grafikon br. 19 – Ruanda proglašena drugom najsigurnijom državom Afrike.....	47

Grafikon br. 20 – Interes ispitanika za posjet Ruandi	48
Grafikon br. 21 – Utjecaj čistoće i ekoloških čimbenika na percepciju sigurnosti	48

ANKETNI UPITNIK

Section 1 of 3

Percepcije sigurnosti putovanja u Afričke zemlje

B *I* U ↺ ↻

Poštovani,

Sudjelovanjem u ovoj anketi doprinosite istraživanju u sklopu završnog rada studentice Međimurskog Veleučilišta u Čakovcu. Svrha istraživanja je istražiti percepcije sigurnosti putovanja u Afričke zemlje s posebnim naglaskom na Ruandu kao turističku destinaciju koja se pokazuje idealnim primjerom održivog turizma. Anketa je namijenjena za sve ljubitelje putovanja ili one koji planiraju posjetiti daleke destinacije, bez obzira jeste ili niste već bili na takvim putovanjima. Za ispunjavanje ove ankete potrebno Vam je oko 7 minuta. Imajte na umu da je anketa prilično detaljna, stoga Vas molim da pažljivo pročitate pitanja. Vaši odgovori biti će iskorišteni samo u navedene svrhe, a Vaša anonimnost je zajamčena. Ljubazno se zahvaljujem na uloženom vremenu i trudu u ispunjavanju ankete!

Srdačan pozdrav,
Veronika Crnko, studentica preddiplomskog studija menadžmenta turizma.

Demografske karakteristike

Description (optional)

Spol: *

- Muški
- Ženski

⋮

Dob Multiple choice ▾

do 18 ✕

18-25 ✕

26-35 ✕

36-45 ✕

46-55 ✕

56+ ✕

Add option or [add "Other"](#)

Answer key (0 points)   Required ⋮

Stupanj obrazovanja *

Završena osnovna škola

Završena srednja škola

Završen preddiplomski studij

Završen poslijediplomski studij

Završen diplomski studij

Percepcije sigurnosti putovanja u Afričke zemlje

Description (optional)

1. Što za Vas označava pojam sigurnosti? *

- Osjećaj fizičke zaštite i nedostatak prijetnji (npr. krađe, mogućnost terorističkih napada...)
- Pouzdanje u sustav sigurnosti (npr. policija, zakoni)
- Emocionalna sigurnost i mir uma
- Stabilnost u okolini i zajednici, gostoljubivost i pristupačnost lokalnog stanovništva
- Socijalna sigurnost, uključujući podršku obitelji, prijatelja i zajednice
- Financijska sigurnost i stabilnost, osjećaj da imam dovoljno financijskih i materijalnih resursa za zadovol...

2. Koji od navedenih čimbenika bi Vas najviše sprječavali da donesete odluku o posjeti nekoj zemlji? (Molim odaberite max. 5 odgovora) *

- Politička nestabilnost
- Visoka stopa kriminala
- Slobodna prodaja i korištenje oružja bez dozvole
- Visoka stopa siromaštva; ograničeni životni uvjeti i neobrazovanost stanovništva
- Legalnost droga i ostalih opojnih sredstva, nelegalnih u RH
- Povijest zemlje koja se temelji na ratovima i genocidima
- Manjak policijskih kontrola na terenu
- Mogućnost prirodne katastrofe (npr. erupcija vulkana, poplave, tornado...)
- Epidemije ili pandemije
- Neadekvatno organiziran zdravstveni sustav zemlje
- Slabo ili potpuno nerazvijena prometna mreža
- Država je nedemokratska, nema vladavine zakona

3. Kako Vaša percepcija sigurnosti utječe na Vaše svakodnevne aktivnosti i odluke, poput izlaska iz kuće u šetnju ili neku drugu sportsko-rekreacijsku aktivnost, odabir načina druženja s prijateljima i obitelji te slično? *

	Ne utječe	Uglavnom ne u...	Niti utječe, niti ...	Djelomično utj...	Potpuno utječe
Označite odgo...	☐	☐	☐	☐	☐

4. Je li sigurnost jedna od najbitnijih stavka koja Vas sprječava u odabiru zemlje za putovanje? *

	Najbitnija je	Jedna je od najbit...	Niti je bitna niti ne...	Nije mi nimalo bitna
Označite odgovor	☐	☐	☐	☐

5. Gdje i kako nailazite na informacije koje kreiraju Vašu percepciju o sigurnosti neke zemlje? *
(Molim odaberite max. 5 odgovora)

- Na društvenim mrežama
- Preko televizijskih programa
- Na temelju reportaža, putopisa i iskustva osobno nepoznatih ljudi koji su posjetili navedenu zemlju
- Na temelju savjeta i iskustava bliskih poznanika koji su putovali u tu zemlju
- Na temelju pročitanih povijesnih i ostalih knjiga
- Na temelju službenih web stranica turističkih zajednica, vlade ili lokalnih medija odabrane zemlje
- Redovito pratim izvore međunarodnih i/ili nevladinih organizacija
- Kroz svoje obrazovanje
- Konzultiram stručnjake i analitičare koji se bave sigurnosnim pitanjima putovanja
- Osobnom procjenom na temelju primjera sličnih zemalja

6. Kako biste opisali svoju percepciju sigurnosti o Africi u posljednjih pet godina? *

Vrlo sigurno   Relativno sigur...   Niti sigurno niti...   Relativno nesig...   Vrlo nesigurno

Označite odgo...

7. Kako biste ukratko opisali svoj osobni stav prema Afričkim zemljama kao turističkim destinacijama? *

- Izrazito pozitivan - smatram ih fascinantnim i zanimljivim destinacijama
- Umjereno pozitivan - zainteresiran/a sam, ali preferiram drugačije destinacije
- Neutralan - nisam imao/la puno prilika razmišljati o tome
- Negativan - ne privlače me kao destinacija za putovanje

8. Jeste li ikada ili planirate putovati u zemlje Afričkog kontinenta? *

- Jesam i planiram uskoro putovati opet
- Jesam, ali trenutno ne planiram sljedeće putovanje
- Nisam, ali planiram u skoroj ili daljoj budućnosti
- Nisam i trenutno ne planiram

9. Koje geografsku regiju Afrike smatrate najsigurnijom? *

- Sjeverna Afrika (npr. Maroko, Tunis)
- Zapadna Afrika (npr. Nigerija, Gana)
- Istočna Afrika (npr. Kenija, Tanzanija)
- Južna Afrika (npr. Južnoafrička Republika, Namibija)
- Regije za mene ne igraju ulogu o percepciji sigurnosti, već pojedine države

10. Kako biste ocijenili percepciju medija o Afričkim destinacijama? *

- Negativna - često se izvještava o nesigurnosti i problemima
- Neutralna - izvještavanje je raznoliko, ali ima i pozitivnih priča
- Pozitivna - mediji često ističu ljepote i kulturu afričkih zemalja
- Varira - ovisi o mediju i specifičnim događajima

Section 3 of 3

Turistički resursi i atrakcije Ruande

Description (optional)

11. Jeste li čuli za afričku državu Republiku Ruandu? *

- Da
- Ne
- Nisam siguran/a

12. Ukoliko ste čuli, koje 3 karakteristike Vam prve padnu na pamet kada netko spomene navedenu državu?

- Genocidi u nedalekoj povijesti
- Siromaštvo i neobrazovanost lokalnog stanovništva
- Razvijen safari turizam
- Država bez izlaza na more
- Prirodne ljepote i atrakcije (npr.nacionalni parkovi)
- Brzi gospodarski rast i stabilnost
- Luksuzni smještaji u području ekoturizma
- Iznimna čistoća okoliša i ekološka osviještenost stanovništva
- Adekvatno organiziran politički sustav
- Niska stopa kriminala
- Rezervati gorila

13. Jeste li znali da je Ruanda 2019. proglašena najčišćom državom Afrike i jednom od 5 najčišćih država u svijetu s obzirom na indeks čistoće zraka objavljenom od strane Svjetske Banke? *

- Jesam
- Nisam
- Nisam siguran/a

14. Jeste li znali da je Ruanda jedna od prvih država koja je 2008. godine potpuno zabranila uvoz i proizvodnju plastičnih vrećica i jednokratne plastične ambalaže? *

- Jesam
- Nisam
- Nisam siguran/a

15. Jeste li znali da je Ruanda već posljednjih 5 godina druga zemlja Afričkog kontinenta s obzirom na gospodarski rast? *

- Jesam
- Nisam
- Nisam siguran/a

16. Sukladno Svjetskom indeksu sigurnosti, Ruanda je proglašena 2.najsigurnijom državom u Africi s obzirom na stopu kriminala, prirodne katastrofe, političku stabilnost, dostupnost zdravstvene skrbi i ostale čimbenike u usporedbi s ostale 52 države Afrike. Jeste li znali za tu informaciju? *

- Jesam
- Nisam
- Nisam siguran/a

17. Biste li na temelju pejzažnih fotografija i prijašnjih informacija, u bliskoj ili dalekoj budućnosti posjetili Ruandu? *

- Da
- Ne
- Nisam siguran/a

18. Od 1 do 5, koliko čistoća okoliša i ekološka osviještenost stanovništva utječe na kreiranje Vaše percepcije o sigurnosti? *

	1	2	3	4	5	
Nimalo ne utječe	☐	☐	☐	☐	☐	Uvelike utječe